

Regeringens proposition

1981/82: 188

med förslag till lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, m. m.

beslutad den 25 mars 1982.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag för den åtgärd eller det ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

INGEMAR ELIASSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller bl. a. förslag till ändringar i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen).

För att handläggningen av ärenden om tillstånd (koncession) att dra fram och utnyttja elektriska ledningar inte skall föregripas föreslås att det i ellagen tas in bestämmelser om straffansvar för den som drar fram en koncessionspliktig ledning utan koncession. I samma syfte föreslås att större transformator- eller kopplingsstationer inte får uppföras förrän koncession beviljats för vissa därtill hörande ledningar.

Vidare föreslås att en kraftledningsägare skall vara skyldig att ta bort ledningar och vidta andra återställningsarbeten när koncessionen upphör eller ledningen dragits fram utan koncession.

Det föreslås också att vissa administrativa föreskrifter tas bort ur ellagen.

Härutöver föreslås ändringar i vissa lagar till följd av den nyligen beslutade ändringen av myndighetsorganisationen på energiområdet. Detta gäller förutom ellagen också lagen (1978: 160) om vissa rörledningar och lagen (1942: 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar.

De föreslagna lagändringarna avses träda i kraft den 1 juli 1982.

Slutligen tas i propositionen upp vissa frågor om planering av kraftledningar m. m.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Härigenom föreskrivs att 2 § 1 mom., 2 § 7 mom., 2 § 8 mom., 2 § 9 mom., 3 och 4 §§ samt 5 § 1 mom. lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 § 1 mom.¹

För framdragande eller begagnande av elektrisk starkströmsledning erfordras tillstånd av regeringen eller den regeringen bemyndigar.

Tillstånd må avse ledning med en i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ledningsnät inom visst område (områdeskoncession).

Regeringen äger medgiva, att vissa slag av ledningar eller ledningar inom vissa områden skola vara undantagna från vad i första stycket sägs.

Elektriska starkströmsledningar får inte dras fram eller begagnas utan tillstånd (koncession) av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Till en lednings framdragande räknas inte bara själva byggandet av ledningen utan också schaktning, skogsavverkning eller därmed jämförliga åtgärder för att bereda plats för ledningen.

En koncession skall avse en ledning med i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ledningsnät inom ett visst område (områdeskoncession).

En transformator- eller koppelingsstation som är avsedd för en spänning av 40 kilovolt eller däröver och som skall anslutas till en eller flera nya ledningar får inte börja byggas förrän koncession har meddelats för framdragande av minst en ny ledning eller medgivande har lämnats enligt 8 mom. för sådant framdragande.

Regeringen får medge undantag från bestämmelserna i första och tredje styckena i fråga om vissa slag av ledningar eller stationer eller i fråga om ledningar eller stationer inom vissa områden.

2 § 7 mom.²

Koncessionshavaren är skyldig att, på framställning av den som nyttjar elektrisk ström från anläggningen eller önskar komma i åtnjutande därav, för åstadkommande av skäligen prissättning underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans eller överföring av strömmen.

¹ Senaste lydelse 1975: 68.

² Senaste lydelse 1975: 68.

Nuvarande lydelse

Prisreglering verkställs av en särskild nämnd, bestående av fem av regeringen för viss tid förordnade ledamöter. Vid förordnandet av ledamöter skall tillses, att såväl leveransintressena som förbrukarintressena bliva representerade.

Framställning om prisreglering skall ingivas till statens industriverk, som, därest framställningen ej finnes uppenbart ogrundad, har att överlämna den till nämndens prövning. Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering prövas i enahanda ordning; sådan framställning må göras jämväl av anläggningens innehavare.

Över statens industriverks eller nämndens beslut må klagan icke föras. Avtal stridande mot nämndens beslut vare utan verkan.

Kostnaderna för nämndens verksamhet bestrides av allmänna medel. Närmare föreskrifter angående nämndens verksamhet meddelas av regeringen.

2 § 8 mom.³

Föreligga särskilda skäl att elektrisk starkströmsledning framdrages redan innan erforderlig koncession meddelats, äger regeringen eller den regeringen därtill bemyndigade förklara hinder i sådant hänseende ej möta; och må därefter, när anläggningen är färdig att tagas i bruk, i avvaktan på att ingiven ansökan om koncession varder slutligt prövad, tillstånd till dess nyttjande tills vidare under tre år meddelas i den ordning regeringen föreskriver.

2 § 9 mom.⁴

Den som olovligen nyttjar elektrisk starkströmsledning eller

Föreslagen lydelse

Frågor om prisreglering prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering får göras också av anläggningens innehavare.

Avtal, som strider mot beslut om prisreglering, är utan verkan.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får, om särskilda skäl föreligger, medge att en elektrisk starkströmsledning får dras fram redan innan behövlig koncession har meddelats eller att en transformator- eller kopplingsstation får byggas utan hinder av bestämmelsen i 1 mom. tredje stycket. När ledningen är färdig att tas i bruk får, i den ordning som regeringen föreskriver, tillstånd lämnas att tills vidare under tre år begagna ledningen i avvaktan på att koncessionsansökningen slutligt prövats.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet drar fram eller begag-

³ Senaste lydelse 1975: 68.

⁴ Senaste lydelse 1957: 383.

Nuvarande lydelse

bryter mot föreskrift som givits vid meddelande av koncession, straffes med dagsböter, där ej förseelsen är särskilt belagd med straff enligt allmän strafflag.

Föreslagen lydelse

nar en elektrisk starkströmsledning utan att ha koncession, där detta behövs, eller bryter mot något villkor som gäller för en koncession döms till böter.

Till samma påföljd döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot bestämmelsen i 1 mom. tredje stycket.

3 §⁵

1 mom. Ansökan om linjekoncession skall vara åtföljd av fullständig beskrivning över det tillämnade företaget med kostnadsförslag, avfattning på karta av föreslagen lednings sträckning och av den jord, som för anläggningen erfordras, bestyrkta förteckningar på ägare och innehavare av de fastigheter, över vilka ledningen skall framdragas eller i vilkas mark den skall nedläggas eller som eljest äro för anläggningen behövliga, samt uppgift på de överenskommelser som blivit träffade, eller de hinder, vilka däremot mött.

2 mom. Ansökan om områdeskoncession skall vara åtföljd av

a) karta över området med angivande av sökanden tillhöriga ledningar, med spänning överstigande tvåhundrafemtio volt mellan en ledare och jord eller vid icke direkt jordat system mellan två ledare, jämte matande ledningar och stationer inom området samt huvudsaklig sträckning av ledningar med samma spänning, vilka erfordras enligt den under b) angivna planen;

b) plan över områdets framtida försörjning med elektrisk ström; och

c) uppgift om spänning och strömart.

1 mom. Upphör en koncession att gälla, är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta är påkallat från allmän eller enskild synpunkt.

Frågan om skyldighet att vidta sådana åtgärder prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Prövningen skall ske i samband med att koncessionen upphör.

Iakttar den som har haft koncessionen inte vad som har ålagts honom, får den myndighet som har att pröva frågor om återställningsåtgärder vid vite förelägga honom att fullgöra sina åligganden. Ett vitesföreläggande skall delges.

2 mom. Har en elektrisk starkströmsledning dragits fram utan koncession, där detta behövs, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förelägga ledningens innehavare att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta är påkallat från allmän eller enskild synpunkt.

Föreläggandet får förenas med vite. Ett vitesföreläggande skall delges.

⁵ Senaste lydelse av 1 mom. 1972: 721. Senaste lydelse av 2—5 mom. 1957: 383.

Nuvarande lydelse

3 mom. Finnes ej ansökan böra omedelbart avslås, skall tillfälle att yttra sig beredas vederbörande länsstyrelse, kommuner och municipalsamhällen, som beröras av anläggningen, ägare och innehavare av fastigheter, som angivas i 1 mom., så ock annan, som kan lida men av företaget.

4 mom. Vad i 1 mom. stadgats om skyldighet att förete karta samt vissa förteckningar och uppgifter så ock vad i 3 mom. föreskrivits om inhämtande av yttranden gälle ej beträffande ansökan om koncession å ledning inom järnvägsområde.

5 mom. Ansökan om förklaring, varom i 2 § 8 mom. sägs, skall vara åtföljd av karta, varå anläggningen angivits, ävensom av de uppgifter i övrigt rörande anläggningen och dess ändamål, som må erfordras för prövning av sådan ansökan.

Föreslagen lydelse

3 mom. Om annans mark behöver tas i anspråk för sådana återställningsåtgärder som avses i 1 eller 2 mom., får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller den myndighet som avses i första stycket lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärderna skall kunna vidtas.

Föranleder återställningsåtgärderna skada eller intrång, skall ersättning härför utgå. Talan om ersättning väcks vid den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav ligger.

4 §⁶

För skada, orsakad genom inverkan av elektrisk ström från anläggning, som har egen generator eller transformator, ansvar anläggningens innehavare. Har skada timat genom inverkan av elektrisk ström från anläggning, som icke har egen generator eller transformator, svare innehavaren av den anläggning, från vilken strömmen tillförts förstnämnda anläggning.

⁶ Senaste lydelse 1970: 905.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Har skadan tillkommit genom händelse av högre hand, vare anläggningens innehavare ej ansvarig för skadan, där han icke kunnat genom iakttagande av föreskrivna skyddsåtgärder avvända densamma.

Vad i första stycket sägs gäller ej skada som uppkommit inom byggnad genom inverkan av ström, vilken med en spänning av högst tvåhundrafemtio volt, räknat så som angives i 3 § 2 mom. a), tillförts förbrukningsanläggning för starkström.

Vad i första stycket sägs gäller ej skada som uppkommit inom byggnad genom inverkan av ström, vilken med en spänning av högst tvåhundrafemtio volt mellan en ledare och jord eller vid icke direkt jordat system mellan två ledare tillförts förbrukningsanläggning för starkström.

Med generator eller transformator avses i denna paragraf icke apparat, som alstrar ofarlig elektrisk ström för användning i telegraf-, telefon- eller annan dylik anläggning.

5 § 1 mom.⁷

Kan elektrisk anläggning genom inverkan på redan befintlig dylik anläggning vålla skada å person eller egendom eller störning i driften, svarar innehavaren av förstnämnda anläggning för erforderliga åtgärder vid denna för att förebygga sådan skada eller störning.

Innehavare av starkströmsanläggning, i vilken vid enfasigt fel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än femhundra ampere, vare ock pliktig att, så snart han vunnit kännedom om senare tillkommen anläggning för svagström eller för starkström med en spänning av högst sexhundra volt, räknat så som angives i 3 § 2 mom. a), vidtaga erforderliga åtgärder vid sin anläggning för att förebygga att denna genom inverkan på den andra anläggningen medelst induktion eller förhöjda markpotentialer vållar skada å person eller egendom eller annan störning än ljudstörning.

Innehavare av starkströmsanläggning, i vilken vid enfasigt fel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än 500 ampere, vare och pliktig att, så snart han vunnit kännedom om senare tillkommen anläggning för svagström eller för starkström med en spänning av högst 1000 volt, räknat så som angives i 4 § tredje stycket, vidtaga erforderliga åtgärder vid sin anläggning för att förebygga att denna genom inverkan på den andra anläggningen medelst induktion eller förhöjda markpotentialer vållar skada å person eller egendom eller annan störning än ljudstörning.

Ändras anläggning i fråga om läge, utförande eller drift så, att ökad risk uppkommer för skada eller störning, skall i fråga om skyldighet att svara för skyddsåtgärd som föranledes av den ökade risken anses som om ny anläggning tillkommit.

Anläggning skall anses ha tillkommit då den togs i bruk. Är anläggning i olika delar att anse som tillkommen vid skilda tidpunkter, skall varje sådan del anses som en särskild anläggning.

⁷ Senaste lydelse 1970: 905.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

Har en ledning som avses i denna lag dragits fram före ikraftträdandet tillämpas bestämmelserna i 3 § i den nya lydelsen endast om ledningen är i bruk vid ikraftträdandet eller tas i bruk därefter och återställningsåtgärden är påkallad från allmän synpunkt.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1978: 160) om vissa rörledningar

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1978: 160) om vissa rörledningar dels att 24 § samt rubriken närmast före denna paragraf skall upphöra att gälla,

dels att 3, 7–9, 13 samt 15–21 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Fråga om koncession prövas av regeringen.

Ansökan om koncession ges in till *statens industriverk*. Den som söker koncession skall erlagga ansökningsavgift i enlighet med vad regeringen föreskriver.

Ansökan om koncession ges in till *den myndighet som regeringen bestämmer*. Den som söker koncession skall erlagga ansökningsavgift i enlighet med vad regeringen föreskriver.

7 §

Uppkommer genom verksamhet för vilken koncession har meddelats enligt denna lag betydande olägenhet som icke förutsågs när koncessionen meddelades, får regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, statens industriverk* föreskriva villkor som är ägnat att förebygga eller minska olägenheten för framtiden.

Uppkommer genom verksamhet för vilken koncession har meddelats enligt denna lag betydande olägenhet som icke förutsågs när koncessionen meddelades, får regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* föreskriva villkor som är ägnat att förebygga eller minska olägenheten för framtiden.

8 §

Koncessionshavaren är skyldig att mot ersättning ombesörja transport genom ledningen åt annan, om det kan ske utan väsentligt förfång för koncessionshavaren.

Fråga om skyldighet enligt första stycket prövas av *statens industriverk*.

Fråga om skyldighet enligt första stycket prövas av *den myndighet som regeringen bestämmer*.

9 §

Koncessionshavaren och den som har påkallat transport är skyldiga att på anfordran tillhandahålla *statens industriverk* de tekniska

Koncessionshavaren och den som har påkallat transport är skyldiga att på anfordran tillhandahålla *den myndighet som har att pröva*

Nuvarande lydelse

och ekonomiska uppgifter som behövs för *prövning av fråga som avses i 8 §*.

I fråga om denna uppgiftsskyldighet skall 4–7 och 12 §§ lagen (1956: 245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden tillämpas.

Föreslagen lydelse

frågor enligt 8 § de tekniska och ekonomiska uppgifter som behövs för prövningen.

13 §

Koncession får ej överlåtas utan medgivande av regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, av statens industriverk.*

Koncession får ej överlåtas utan medgivande av regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer.*

15 §

Åsidosätter koncessionshavare för koncessionen gällande villkor eller för ledningens drift gällande säkerhetsbestämmelse eller uppfyller han ej förpliktelse som åvilar honom enligt denna lag, får regeringen eller, *efter regeringens bemyndigande, statens industriverk* återkalla koncessionen. Detsamma gäller om koncessionshavare under tre år i följd ej har haft ledningen i bruk.

Åsidosätter koncessionshavare för koncessionen gällande villkor eller för ledningens drift gällande säkerhetsbestämmelse eller uppfyller han ej förpliktelse som åvilar honom enligt denna lag, får regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer, återkalla* koncessionen. Detsamma gäller om koncessionshavare under tre år i följd ej har haft ledningen i bruk.

16 §

Upphör koncession att gälla, är den som senast har innehaft koncessionen skyldig att taga bort ledningen och vidtaga andra åtgärder för återställning, om detta är påkallat från allmän eller enskild synpunkt.

Frågan om skyldighet att vidtaga sådana återställningsåtgärder skall prövas av regeringen *i samband med att koncessionen upphör. Regeringen får överlämna till statens industriverk att pröva sådan fråga.*

Iakttaget den som har innehaft koncessionen icke vad som har ålagts honom, får *myndighet som avses i andra stycket* vid vite förelägga honom att fullgöra sina åligganden. Vitesföreläggande skall delges.

Frågan om skyldighet att vidtaga sådana återställningsåtgärder skall prövas av regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer. Prövningen skall ske i samband med att koncessionen upphör.*

Iakttaget den som har innehaft koncessionen icke vad som har ålagts honom, får *den myndighet som har att pröva frågor om återställningsåtgärder* vid vite förelägga honom att fullgöra sina åligganden. Vitesföreläggande skall delges.

17 §

Har någon framdragit ledning utan att inneha koncession, där sådan kräves, får *statens industriverk* förelägga honom att taga bort led-

Har någon framdragit ledning utan att inneha koncession, där sådan kräves, får *den myndighet som regeringen bestämmer* förelägga

Nuvarande lydelse

ningen och vidtaga andra åtgärder för återställning, om detta är påkallat från allmän eller enskild synpunkt.

Föreläggandet får förenas med vite. Vitesföreläggande skall delges.

Föreslagen lydelse

honom att taga bort ledningen och vidtaga andra åtgärder för återställning, om detta är påkallat från allmän eller enskild synpunkt.

18 §

Kräves för vidtagande av återställningsåtgärder enligt 16 eller 17 § att annans mark tages i anspråk, får *statens industriverk* besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnad får uppföras och väg byggas endast om markens ägare och innehavare av nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt därtill eller *statens industriverk* lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd till sådan åtgärd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärder skall kunna vidtagas.

Föranleder återställningsåtgärderna skada eller intrång, skall ersättning härför utgå. Talan om ersättning väckes vid den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav ligger.

Kräves för vidtagande av återställningsåtgärder enligt 16 eller 17 § att annans mark tages i anspråk, får *den myndighet som regeringen bestämmer* besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnad får uppföras och väg byggas endast om markens ägare och innehavare av nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt därtill eller *den myndighet som regeringen bestämmer* lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd till sådan åtgärd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärder skall kunna vidtagas.

19 §

Statens industriverk utövar tillsyn över efterlevnaden av vad som i eller med stöd av denna lag föreskrives om framdragande eller begagnande av rörledning eller om vidtagande av återställningsåtgärder.

Koncessionshavare skall på anfordran lämna *industriverket* de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. *Industriverket* får för visst fall meddela bestämmelser för att trygga efterlevnaden av vad som i eller med stöd av denna lag föreskrives i fråga om framdragande eller begagnande av rörledning eller om vidtagande av åter-

Den myndighet som regeringen bestämmer utövar tillsyn över efterlevnaden av vad som i eller med stöd av denna lag föreskrives om framdragande eller begagnande av rörledning eller om vidtagande av återställningsåtgärder.

Koncessionshavare skall på anfordran lämna *den myndighet som avses i första stycket* de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. *Myndigheten* får för visst fall meddela bestämmelser för att trygga efterlevnaden av vad som i eller med stöd av denna lag föreskrives i fråga om framdragande eller begagnande av rörledning eller

Nuvarande lydelse

ställningsåtgärder.

Den som har att utöva tillsyn äger tillträde till anläggning, där verksamhet som omfattas av denna lag bedrivs, och får göra sig underrättad om förhållande av betydelse för tillämpningen av föreskrift eller villkor för verksamheten.

20 §

Uppfyller koncessionshavare icke villkor som har meddelats med stöd av 6 § första stycket eller 7 § eller efterkommer han icke vad som föreskrives eller begäres med stöd av 19 § andra eller tredje stycket, får *statens industriverk* vid vite förelägga honom att fullgöra sina skyldigheter. Vitesföreläggande skall delges.

Bedrivs verksamhet på sådant sätt att uppenbar fara för allmänt eller enskilt intresse uppkommer, får *statens industriverk* förbjuda verksamhetens fortsatta bedrivande. Sådant förbud länder omedelbart till efterrättelse.

Föreslagen lydelse

om vidtagande av återställningsåtgärder.

Uppfyller koncessionshavare icke villkor som har meddelats med stöd av 6 § första stycket eller 7 § eller efterkommer han icke vad som föreskrives eller begäres med stöd av 19 § andra eller tredje stycket, får *den myndighet som regeringen bestämmer* vid vite förelägga honom att fullgöra sina skyldigheter. Vitesföreläggande skall delges.

Bedrivs verksamhet på sådant sätt att uppenbar fara för allmänt eller enskilt intresse uppkommer, får *den myndighet som regeringen bestämmer* förbjuda verksamhetens fortsatta bedrivande. Sådant förbud länder omedelbart till efterrättelse.

21 §¹

Åsidosättes förbud som *statens industriverk har meddelat* enligt 20 § andra stycket, får överexekutor på ansökan av *industriverket* meddela handräckning för att åstadkomma rättelse.

Åsidosättes förbud som *har meddelats* enligt 20 § andra stycket, får överexekutor på ansökan av *den myndighet som har meddelat förbudet* meddela handräckning för att åstadkomma rättelse.

I fråga om handräckning som avses i första stycket finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981:847).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

¹ Senaste lydelse 1981: 866.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1942: 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar

Häri genom föreskrivs att 8, 10–13 samt 15–18 §§ lagen (1942: 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Frågor som avses i 3–5 §§ och 7 § prövas av *en särskild nämnd (krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar)*.

Fråga om kostnadsfördelning enligt 6 § prövas av allmän domstol.

Föreslagna lydelse

8 §

Frågor som avses i 3–5 §§ och 7 § prövas av *den myndighet som regeringen bestämmer (prövningsmyndigheten)*.

10 §

Krigsskyddsnämnden äger, när det erfordras, utan hinder av vad den förut bestämt meddela nya eller ändrade föreskrifter.

Prövningsmyndigheten äger, när det erfordras, utan hinder av vad den förut bestämt meddela nya eller ändrade föreskrifter.

11 §

Innan någon utför i denna lag avsedd anläggning eller verkställer väsentlig ombyggnad, ändring eller utvidgning av sådan anläggning, skall han göra anmälan hos *krigsskyddsnämnden* för prövning av fråga, som avses i 3 §.

Påbörjas ej arbetet inom två år från det *nämndens* prövning ägde rum, skall anmälan ånyo göras hos *nämnden*.

Vid anmälan skola fogas erforderliga ritningar över anläggningen och de uppgifter, som tarvas för prövningen.

Innan någon utför i denna lag avsedd anläggning eller verkställer väsentlig ombyggnad, ändring eller utvidgning av sådan anläggning, skall han göra anmälan hos *prövningsmyndigheten* för prövning av fråga, som avses i 3 §.

Påbörjas ej arbetet inom två år från det *myndighetens* prövning ägde rum, skall anmälan ånyo göras hos *myndigheten*.

12 §¹

Mål om tillstånd enligt vattenlagen (1918: 523) till anläggning, som under 2 § 1) eller 2) sägs, eller till väsentlig ombyggnad, ändring eller utvidgning av sådan anläggning må ej avgöras med mindre *krigsskyddsnämndens* utlåtande föreligger.

Mål om tillstånd enligt vattenlagen (1918: 523) till anläggning, som under 2 § 1) eller 2) sägs, eller till väsentlig ombyggnad, ändring eller utvidgning av sådan anläggning må ej avgöras med mindre *prövningsmyndighetens* utlåtande föreligger.

Vad i första stycket är stadgat gäller också ärende angående tillstånd enligt 2 § lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elek-

¹ Senaste lydelse 1981: 598.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

triska anläggningar, till utförande av elektrisk ledning som under 2 § 3) i denna lag sägs samt ärende angående koncession enligt lagen (1978: 160) om vissa rörledningar, dock ej om ärendet avser rörledning för transport av fjärrvärme.

13 §

Den ökning i byggnadskostnaden, som föranledes av skyddsåtgärd enligt denna lag, skall icke tagas i beräkning vid prövning, som i 2 kap. 3 § första stycket vattenlagen sägs.

Vid meddelande av tillstånd, som i 12 § första stycket omförmäles, skola av *krigsskyddsnämnden* med avseende å vattenbyggnadens utförande givna föreskrifter beaktas.

Vid meddelande av tillstånd, som i 12 § första stycket omförmäles, skola av *prövningsmyndigheten* med avseende å vattenbyggnadens utförande givna föreskrifter beaktas.

15 §

Envar, som äger eller innehar i denna lag avsedd anläggning, vare pliktig tåla, att myndighet, vilken har att utöva ledningen av civilförsvaret vid anläggningen, *krigsskyddsnämnden* eller den *nämnden* därtill utser besiktigar anläggningen för utrönande, vilka skyddsåtgärder som vidtagits eller böra vidtagas.

Envar, som äger eller innehar i denna lag avsedd anläggning, vare pliktig tåla, att myndighet, vilken har att utöva ledningen av civilförsvaret vid anläggningen, *prövningsmyndigheten* eller den *myndigheten* därtill utser besiktigar anläggningen för utrönande, vilka skyddsåtgärder som vidtagits eller böra vidtagas.

16 §

Krigsskyddsnämnden äger vid vite tillhålla den, som är pliktig att vidtaga skyddsåtgärd enligt denna lag, att fullgöra sin skyldighet.

Underlåter den, som enligt *nämndens* beslut skall utföra viss åtgärd, att utan dröjsmål vidtaga densamma, må den myndighet, som har att utöva ledningen av civilförsvaret vid anläggningen, utföra åtgärden på den försumliges bekostnad.

Krigsskyddsnämnden och den i *andra stycket* avsedda myndigheten vare berättigade att erhålla nödig handräckning av länsstyrelsen. Denna må ock i fall, som avses i *andra stycket*, uttaga kostnaden för åtgärden av den försumlige.

Prövningsmyndigheten äger vid vite tillhålla den, som är pliktig att vidtaga skyddsåtgärd enligt denna lag, att fullgöra sin skyldighet.

Underlåter den, som enligt *prövningsmyndighetens* beslut skall utföra viss åtgärd, att utan dröjsmål vidtaga densamma, må den myndighet, som har att utöva ledningen av civilförsvaret vid anläggningen, utföra åtgärden på den försumliges bekostnad.

Prövningsmyndigheten och den i *andra i föregående stycke* avsedda myndigheten vare berättigade att erhålla nödig handräckning av länsstyrelsen. Denna må ock i fall, som avses i *andra stycket*, uttaga kostnaden för åtgärden av den försumlige.

Nuvarande lydelse

Förelagen lydelse

17 §²

Mot *krigsskyddsnämndens* beslut rörande ersättning enligt 7 § föres talan hos kammarrätten genom besvär.

Talan mot annat beslut av *krigsskyddsnämnden* enligt denna lag föres hos regeringen genom besvär. Där ej annorlunda förordnas, skall beslutet dock omedelbart lända till efterrättelse.

Mot *prövningsmyndighetens* beslut rörande ersättning enligt 7 § föres talan hos kammarrätten genom besvär.

Talan mot annat beslut av *prövningsmyndigheten* enligt denna lag föres hos regeringen genom besvär. Där ej annorlunda förordnas, skall beslutet dock omedelbart lända till efterrättelse.

18 §

Underlåter någon att fullgöra anmälningsskyldighet, varom stadgas i 11 §, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

Samma lag vare, där någon utför i denna lag avsedd anläggning eller verkställer väsentlig ombyggnad, ändring eller utvidgning av sådan anläggning i strid mot *krigsskyddsnämndens* föreskrifter.

Den som utan skälig anledning vägrar att låta anläggning besiktigas enligt vad i 15 § sägs straffes med dagsböter.

Samma lag vare, där någon utför i denna lag avsedd anläggning eller verkställer väsentlig ombyggnad, ändring eller utvidgning av sådan anläggning i strid mot *prövningsmyndighetens* föreskrifter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

² Senaste lydelse 1971: 577.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-03-25

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Eliasson

Proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1902: 71, s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, m. m.

---

1 Inledning

Riksdagen beslutade år 1976 (prop. 1975/76: 100 bil. 15, 1975/76: 45, rskr 1975/76: 263) bl. a. om vissa riktlinjer för eldistributionens strukturomvandling. Riksdagsbeslutet innebar bl. a. att strukturomvandlingen i huvudsak skulle fortgå på frivillig väg och att den skulle ske med utgångspunkt i att huvudansvaret för distributionens ordnande skulle åvila det allmänna. Omstruktureringen skulle vidare ske så att distributionsföretag fördes samman eller gick upp i företag som medgav en rationell verksamhet för att kunna tillgodose konsumenternas krav på driftsäkerhet, störningsberedskap, elkvalitet och service.

Vidare framhölls att det var önskvärt att så långt möjligt söka uppnå enhetliga lokala distributionsförhållanden genom en samordning av tätorts- och landsbygdistributionen.

I den proposition som riksdagsbeslutet grundades på anfördes att det fick ankomma på statens industriverk (SIND) att, med utgångspunkt i de erfarenheter som gjordes i verkets fortsatta arbete med eldistributionsfrågor, överväga om det behövdes lagstiftning eller andra åtgärder för att trygga en fortsatt utveckling enligt de riktlinjer som förordades i propositionen. SIND skulle i detta sammanhang, framhölls det, överväga om det behövdes bestämmelser om skyldighet för ett företag vars koncession löpt ut att avstå sin anläggning till den nya distributören. Det framhölls vidare att verket borde pröva om det behövdes bestämmelser, som medgav att

koncession skulle kunna återkallas om särskild anledning härtill förelåg med hänsyn till distributionens rationella ordnande. Slutligen borde verket överväga om fortsatta ekonomiska stödåtgärder var påkallade för att påskynda och underlätta rationaliseringsarbetet.

SIND har i enlighet härmed övervägt dessa frågor och i augusti 1980 redovisat sina överväganden i rapporten (SIND PM 1980: 9) Distribution och överföring av elkraft, förslag till vissa ändringar i ellagen (1902: 71 s. 1), m. m. Inom ramen för sitt uppdrag har SIND också behandlat frågan om en eldistributör skall vara skyldig att ta emot elenergi från små vattenkraftverk.

Efter remiss har yttranden över SIND:s rapport avgetts av överbefälhavaren, televerket, statens järnvägar, statens vägverk, riksantikvarieämbetet, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens planverk, statens naturvårdsverk, statens vattenfallsverk, statens elektriska inspektion, övre norra, nedre norra, östra, södra och västra distrikten, krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar, länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar, Malmöhus, Kopparbergs, Älvsborgs, Jämtlands och Norrbottens län, Göteborgsregionens kommunalförbund, Landsorganisationen i Sverige, Lantbrukarnas Riksförbund, Riksförbundet Eldistributörerna – REL, AB Skandinaviska Elverk, Sveriges Skogsägareföreningars Riksförbund, Statsanställdas Förbund, Stockholms läns landsting, Svenska Elektrikerförbundet, Svenska Elverksföreningen, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Svenska Kommunförbundet, Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Samernas Riksförbund, Sydskraft AB, Sydvästra Skånes kommunalförbund och Tjänstemännens Centralorganisation.

Några remissinstanser har överlämnat yttranden av vissa andra organ. Lantbruksstyrelsen har överlämnat yttranden av lantbruksnämnderna i Stockholms, Kristianstads och Västerbottens län. Skogsstyrelsen har överlämnat yttranden av skogsvårdsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs och Värmlands län. Länsstyrelsen i Kalmar län har överlämnat yttranden av lantbruksnämnden och skogsvårdsstyrelsen i länet, Kalmar, Nybro, Oskarshamns, Vimmerby och Västerviks kommuner samt lantbrukarnas länsförbund i Kalmar län. Slutligen har länsstyrelsen i Jämtlands län överlämnat yttranden av Härjedalens, Åre och Östersunds kommuner samt Bergs Tingslags Elektriska AB, Härjeåns Kraft AB och Jämtlandskraft AB.

Härutöver har i anslutning till remissen inkommit yttrande från Svenska Elektriska Kommissionen.

Till protokollet i detta ärende bör som *bilaga A* fogas en sammanfattning av SIND:s rapport och en sammanställning av remissyttrandena.

I SIND:s rapport lämnades förslag till vissa ändringar i lagen (1902: 71, s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen). På grundval av detta har inom industridepartementet utarbetats ett

förslag till lag om ändring i ellagen, som tillställts lagrådet¹. Regeringsprotokoll med lagrådsremiss samt lagrådets yttrande bör fogas till protokollet som *bilaga B* resp. *bilaga C*. Innan jag går in på lagstiftningsfrågorna tar jag upp vissa frågor som rör planeringen av kraftledningar, m. m.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Planering av kraftledningar m. m.

Gällande lagstiftning innehåller inte några bestämmelser som direkt reglerar planeringen av nya elektriska ledningar. Avvägningen mellan ledningsintresset och motstående intressen sker i stället i samband med den koncessionsprövning som föreskrivs i ellagen. Koncessionssystemet innebär i huvudsak följande.

Enligt 2 § 1 mom. ellagen krävs det tillstånd (koncession) för att dra fram eller begagna elektriska starkströmsledningar. Koncessionsfrågor prövas av regeringen eller den regeringen bemyndigar. Koncession skall avse antingen en ledning med en i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ett ledningsnät inom ett visst område (områdeskoncession). Regeringen får medge, att vissa slag av ledningar eller ledningar inom vissa områden skall vara undantagna från koncessionskravet.

Enligt 2 § 2 mom. får koncession inte meddelas med mindre anläggningen är behövlig och förenlig med en planmässig elektrifiering och, då fråga är om områdeskoncession för yrkesmässig distribution, området utgör en med hänsyn till eldistributionens ändamålsenliga anordnande lämplig enhet. En koncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller den regeringen bemyndigar.

Koncession meddelas för viss tid, inte överstigande 40 eller, om särskilda skäl föranleder det, 60 år. När koncession meddelas skall, under förbehåll av allmän och enskild rätt, föreskrivas de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som av säkerhetsskäl eller eljest från allmän synpunkt är påkallade (2 § 3 mom.).

Enligt 2 § 5 mom. kan gränserna för en områdeskoncession ändras, om det behövs för en ändamålsenlig distribution och det kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

Om en koncessionshavare i väsentlig mån åsidosätter koncessionsvillkor eller skyldighet att leverera ström eller om han under tre år i följd ej har haft ledningen i bruk, kan koncessionen helt eller delvis återkallas (2 § 6 mom.).

Enligt 2 § 8 mom. kan, om särskilda skäl föreligger, regeringen eller den regeringen bemyndigar medge att en ledning dras fram redan innan konces-

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 28 januari 1982.

sion meddelats. I ett sådant fall kan tillstånd också lämnas att ledningen får tas i bruk i avvaktan på att koncessionsärendet prövas. Tillstånd får lämnas för en tid av längst tre år.

I 2 § 9 mom. finns bestämmelser om ansvar för den som olovligen nyttjar en elektrisk starkströmsledning eller bryter mot någon koncessionsföreskrift. Påföljden är böter.

Jag har i lagrådsremissen, till vilken jag återkommer, föreslagit vissa ändringar i koncessionsreglerna, som bl. a. syftar till att koncessionsprövningen inte skall kunna föregripas genom olika förberedande åtgärder från kraftföretagens sida. Det kan härutöver nämnas att den s. k. PBL-utredningen i sitt betänkande (SOU 1979: 65 och 66) föreslagit en ändring i koncessionssystemet i syfte att uppnå en bättre samordning mellan beslut i planfrågor och koncessionsbeslut enligt ellagen. Ändringsförslaget innebär att det i ellagen skall tas in en bestämmelse om att koncession inte får meddelas om ledningsföretaget skulle strida mot en detaljplan eller ett markförordnande.

I syfte att bättre samordna planeringen av ledningsnätets utbyggnad med den fysiska planeringen i övrigt har vattenfallsverket och övriga större kraftföretag påbörjat ett samråds- och planeringsförfarande på frivillig basis. Förfarandet grundas bl. a. på statens planverks rapport (1978: 46) Kraftledningar i fysisk planering, som bygger på ett gemensamt arbete av planverket, SIND, naturvårdsverket och vattenfallsverket. Rapporten ses f. n. över av nämnda verk. Förfarandet innebär i huvudsak följande.

Vattenfallsverket och andra kraftföretag gör sammanställningar av planerade ledningar för 50 kV och högre spänning i ett 10 à 15 års perspektiv. I detta första skede av kraftledningsplaneringen är det på grund av det långa tidsperspektivet inte alltid möjligt att avgöra vilka ledningar som kan komma att behövas och hur ledningsdragningarna skall ske. Detta är beroende av – särskilt vad avser stamnätet – bl. a. lokaliseringen av nya produktionsanläggningar. Information i form av de nämnda sammanställningarna överlämnas till SIND, berörda länsstyrelser, skogsstyrelsen, Lantbrukarnas Riksförbund m. fl. intressenter.

När det gäller stamnätet ansvarar vattenfallsverket för planering och utbyggnad. Vattenfallsverket och ytterligare tretton större enskilda eller kommunala kraftföretag utnyttjar stamnätet för sin kraftdistribution och diskuterar utbyggnadsförslag i stamnätsnämnden. Efter förord av nämnden är det vattenfallsverket som fattar beslut om genomförande av ett projekt.

När behovet av en ledning konstaterats föreligger och beslut fattats om utbyggnad inleds projekteringsarbetet. Då förslag till ledningssträckning utarbetats, presenteras förslaget för berörd länsstyrelse och samrådsförfarandet enligt 20 § naturvårdslagen inleds. Samråd sker också med berörda kommuner, vägförvaltningen, skogsvårdsstyrelsen och lantbruksnämnden. Dessutom diskuteras föreslagna ledningssträckningar med televerket,

statens järnvägar, luftfartsverket, sjöfartsverket och krigsskyddsmyndigheten för kraftanläggningar. Samrådsförfarandet pågår som regel ca ett år.

Så snart arbetet med förslag till ledningssträckning kommit så långt att kretsen av berörda markägare kan anges genomförs möten med markägarna tillsammans med Lantbrukarnas Riksförbund, som därvid har möjlighet att redovisa sina synpunkter. Då ledningssträckningen fastställts preliminärt och tillstånd till förundersökning lämnats av markägaren inleds stakningsarbetet. Lämnar markägaren inte sitt medgivande till undersökning av fastigheten kan länsstyrelsen enligt 7 kap. 6 § expropriationslagen (1972: 719) lämna medgivande till tillträde av fastigheten under viss tid.

Sedan alla berörda parter och intressenter informerats och fått yttra sig över projektet lämnas en koncessionsansökan in till SIND. Ansökningen remitteras till ett stort antal myndigheter och organisationer som får yttra sig över behovet av ledningen, dess sträckning och utförande m. m. I detta sammanhang bereder länsstyrelsen bl. a. berörda kommuner samt ägare och innehavare av mark tillfälle att yttra sig. SIND:s behandling av ansökan om linjekoncession tar som regel ett à två år i anspråk.

Enligt SIND:s inledningsvis nämnda rapport Distribution och överföring av elkraft bör den gemensamma planering som kraftföretagen bedriver på frivillig väg på såväl riksnivå som regional nivå ske i former som gör det möjligt att avväga kraftledningsintresset mot andra markanvändningsintressen. I rapporten framhålls också att projektering, stakning, markägarsamråd samt lokala och regionala kontakter m. m. gör att planeringsprocessen blir långvarig och koncessionsprövningen därför kommer sent in i planeringen. SIND har därför övervägt en modell av en koncessionsprövning i två steg. Detta skulle emellertid enligt SIND medföra en betydande administrativ belastning. SIND föreslår därför i sin rapport i stället ett mera systematiserat samråd på central och regional nivå. Verksamheten bör enligt förslaget bedrivas på frivilliga grunder under en försöksperiod av 3–4 år.

Det centrala samrådet bör enligt förslaget utformas på i huvudsak följande sätt.

Vattenfallsverket bör till SIND överlämna översikter över planerade utbyggnader av stamlinjenätet i ett 10–20 års perspektiv. Vattenfall bör vidare ge en allmän motivering för varje ledning, varvid förväntad ökad elkonsument bör redovisas. I anslutning härtill bör vattenfallsverket redogöra för bl. a. planerade nya kraftverk. SIND bör ha till uppgift att sammanställa materialet, bedöma behovet av de föreslagna åtgärderna och samråda med centrala myndigheter och kraftföretag. SIND bör vidare enligt förslaget regelbundet inlämna rapporter härom till regeringen. De centralt sammanställda rapporterna bör distribueras till berörda länsstyrelser för att ge underlag för den regionala planeringen.

Det regionala samrådsförfarandet bör enligt SIND:s förslag i huvudsak grundas på det samrådsförfarande som redan påbörjats av vattenfallsver-

ket och de större kraftföretagen och bör inte föranleda några ändringar i de rutiner som f. n. finns för kontakten mellan kraftföretagen och berörda myndigheter och kommuner. En närmare beskrivning av förslaget finns som nämnts i bilaga A.

Ett stort antal remissinstanser delar SIND:s uppfattning att planeringen av kraftledningsutbyggnader bör förändras i enlighet med det föreslagna samrådsförfarandet. Ett par remissinstanser anser att det inte är tillräckligt med ett frivilligt samrådsförfarande.

Vattenfallsverket å andra sidan anser att erfarenheterna av de pågående regionala samråden bör erhållas innan en eventuell central samrådsorganisation aktualiseras. Redan förekommande informellt informationsutbyte på central nivå i kraftledningsfrågor bör bibehållas och eventuellt utvidgas men en formalisering av detta utbyte är enligt verkets uppfattning inte nödvändig.

För egen del vill jag anföra följande.

I likhet med SIND anser jag att planeringen av kraftledningsutbyggnaderna bör samordnas bättre än f. n. med övrig samhällsplanering.

Detta bör enligt min uppfattning kunna ske genom att samrådsförfarandet förbättras. Syftet med samrådsförfarandet är bl. a. att klarlägga kraftindustrins anspråk på mark som underlag för den fysiska planeringen. Härigenom bör det bli möjligt att i god tid beakta behovet av mark för kraftledning, i synnerhet sådana för höga spänningar, som ställer stora krav på mark. Härför krävs att kraftföretagen redovisar sina utbyggnadsplaner för länsstyrelsen och berörda kommuner. Redovisningen skall syfta till att initiera ett tidigare informationsutbyte och att göra behandlingen av frågor som rör kraftledningsutbyggnaderna mer enhetlig i de olika länen. I likhet med vad SIND anfört bör de fungerande rutiner som f. n. finns vid kraftföretagen för kontakter med myndigheter, kommuner m. fl. bibehållas.

För egen del kan jag i huvudsak ansluta mig till SIND:s förslag till samrådsförfarande. På en punkt vill jag emellertid invända mot förslaget.

Beträffande det av SIND föreslagna centrala samrådet har vattenfallsverket anfört bl. a. att det inte finns tillräckligt underlag för en seriös behovsbedömning av stamnätsledningar i det angivna tidsperspektivet, dvs. upp till 20 år.

Jag delar vattenfallsverkets uppfattning på denna punkt. Jag vill erinra om att en mer detaljerad planering av den nationella energipolitiken görs för en period av upp till ca 10 år. Det vore därför inte meningsfullt att genomföra en detaljplanering av kraftledningar i ett betydligt längre tidsperspektiv. Jag vill i detta sammanhang erinra om att vattenfallsverket redan nu utan föregående tidig behovsprövning informerar SIND, länsstyrelser, kommuner och övriga intressenter om tänkbara utbyggnader av stamnätet i ett längre tidsperspektiv. Jag vill också nämna att regeringen den 14 januari 1982 uppdrog åt statens planverk att i samråd med berörda ämbetsverk utreda den fysiska riksplaneringens kunskapsförsörjning.

Inom ramen för detta uppdrag kommer bl. a. frågan om planer på större kraftledningingar som ett underlag för den kommunala fysiska planeringen att behandlas. Detta uppdrag skall redovisas till regeringen senast den 1 november 1982. Frågan om samordning mellan kraftledningsplaneringen och den fysiska riksplaneringen övervägs f. n. inom regeringskansliet mot bakgrund av behovet av samverkan mellan den fysiska riksplaneringen och verksamhetsplanering som utförs inom olika samhällsområden. Jag vill mot denna bakgrund inte föregripa kommande ställningstagande från regeringens sida när det gäller den fysiska riksplaneringens kunskapsförsörjning, samordningen mellan den fysiska riksplaneringen och verksamhetsplaneringen inom olika områden ävensom resultatet av den översyn som planverket, naturvårdsverket, SIND och vattenfallsverket gör av planverkets rapport Kraftledningingar i fysisk planering (1978:46). Jag har i denna fråga samrått med chefen för bostadsdepartementet.

Dessa frågor övervägs f. n. också i samband med beredningen av PBL-utredningens (SOU 1979: 65 och 66) förslag till ny plan- och bygglag.

Jag delar slutligen SIND:s uppfattning att samrådsförfarandet bör ske på frivillig väg och att det bör bedrivas på försök under 3–4 år. Skulle det därvid visa sig att det frivilliga samrådsförfarandet inte är tillräckligt får ett mer formaliserat förfarande övervägas.

Vad jag nu anfört kräver inte någon lagstiftningsåtgärd eller eljest något beslut av riksdagen. Frågan om samordning mellan koncessionsprövningen och den fysiska planeringen och behovet av regler för denna samordning har emellertid vid flera tillfällen behandlats av riksdagen (se bl. a. CU 1973: 34 och rskr 1973: 390, CU 1975/76: 16 och rskr 1975/76: 201 samt CU 1979/80: 6 och rskr 1979/80: 87). Riksdagen har därvid bl. a. anfört att regeringen borde ägna fortsatt uppmärksamhet åt samordningsfrågorna.

På grund härav förordar jag att riksdagen bereds tillfälle att ta del av vad jag anfört om planeringen av kraftledningingar.

Jag vill i sammanhanget ta upp ytterligare en fråga.

I sin rapport behandlar SIND som nämnts också frågan om skyldighet för en eldistributör att ta emot elenergi från små kraftproduktionsanläggningar. Verket behandlar de förhållanden som gäller för ägare av små vattenkraftverk och framhåller att frågan väntas komma att beröra även andra slag av lokala elproduktionsanläggningar, t. ex. vindkraftverk. Verket bedömer att det är sannolikt att betydelsen av det tillskott av elkraft som kan tillföras näten från de små vattenkraftverken kommer att öka. Jag delar denna uppfattning, bl. a. därför att små vattenkraftverk i vissa fall kan ha lokal betydelse från beredskapssynpunkt. Jag anser således att de små elproduktionsanläggningarna, varvid jag närmast åsyftar små vattenkraftverk och vindkraftverk, på sikt kan bidra med värdefulla tillskott av elkraft. SIND arbetar f. n. med att ta fram underlagsmaterial för ett ställningstagande i denna fråga. Enligt vad jag erfarit kommer verket under våren 1982 att till regeringen redovisa sina förslag med hänsyn till bl. a.

erfarenheterna av de rekommendationer som Svenska Elverksföreningen utfärdat på området. Resultatet härav bör avvaktas innan ställning tas till vilka åtgärder som kan behöva vidtas. Också denna fråga har vid olika tillfällen varit föremål för uppmärksamhet i riksdagen, varför riksdagen bör beredas tillfälle att ta del också av vad jag nu har anfört i denna fråga.

2.2 Lagstiftningsfrågor

Som framgår av min anmälan vid lagrådsremissen gäller de föreslagna ändringarna i ellagen främst två frågor. För att handläggningen av ärenden om koncession att dra fram och använda elektriska ledningar inte skall föregripas föreslås att det i lagen tas in bestämmelser om straffansvar för den som drar fram en koncessionspliktig ledning utan koncession. I samma syfte föreslås att större transformator- eller kopplingsstationer inte får uppföras förrän koncession har beviljats för vissa därtill hörande ledningar. Den andra frågan gäller återställningsåtgärder. I detta hänseende föreslås att en kraftledningsägare skall vara skyldig att ta bort ledningen och vidta andra återställningsarbeten när koncessionen upphört eller ledningen dragits fram utan koncession.

Därutöver föreslås att vissa administrativa föreskrifter tas bort ur lagen.

Lagrådet har förklarat sig inte ha något att erinra mot det remitterade förslaget utom i vad avser övergångsbestämmelserna. Lagrådet föreslår att 3 § i den nya lydelsen bör tillämpas på äldre ledningar endast om återställningsåtgärden är påkallad från allmän synpunkt.

Jag biträder lagrådets förslag. Enligt min mening bör vissa redaktionella ändringar göras i lagförslaget.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp vissa lagstiftningsfrågor som föranleds av den nya myndighetsorganisationen på energiområdet.

Riksdagen har nyligen beslutat att en särskild myndighet för energifrågor, statens energiverk, skall inrättas fr. o. m. den 1 juli 1982 (prop. 1980/81: 90, NU 1980/81: 60, rskr 1980/81: 381). Detta innebär att frågor enligt lagen (1978: 160) om vissa rörledningar skall handhas av den nya energimyndigheten i stället för av statens industriverk. Det innebär vidare att vissa nämnder, bl. a. statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström och krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar, skall föras över till energiverket. Som anmälts i budgetpropositionen (prop. 1981/82: 100 bil. 17 s. 92) kommer dock nämndernas självständiga beslutsfattande att bibehållas inom ramen för energiverket. I vissa bestämmelser i ellagen, lagen (1978: 160) om vissa rörledningar och lagen (1942: 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar anges att statens industriverk resp. de särskilda nämnderna skall pröva vissa frågor. Detta bör nu ändras så att det anges att prövningen skall ske av myndighet som regeringen bestämmer. I dessa hänseenden har inom industridepartementet upprättats

förslag till ändringar i nämnda lagar. Ändringarna gäller 2 § 7 mom. ellagen, 3, 7–9, 13, 15–21 och 24 §§ rörledningslagen samt 8, 10–13 och 15–18 §§ lagen om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta

dels det av lagrådet granskade förslaget till lag om ändring i lagen (1902: 71, s. 1). innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, med vidtagna ändringar,

dels förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1978: 160) om vissa rörledningar,
  2. lag om ändring i lagen (1942: 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar,
- samt bereder riksdagen tillfälle ta del av vad jag anfört om planering av kraftledning, m. m.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för den åtgärd eller det ändamål som föredraganden har hemställt om.

Sammanfattning av och remissyttranden över rapporten (SIND PM 1980: 9) Distribution och överföring av elkraft, förslag till vissa ändringar i ellagen (1902: 71 s. 1), m. m.

Innehåll

1	Sammanfattning av industriverkets rapport	24
1.1	Rapportens huvudsakliga innehåll	24
1.2	Ellagstifningen	25
1.3	Distribution av elkraft	26
1.3.1	Utveckling	26
1.3.2	Aktuella strukturfrågor	27
1.3.3	Återkallelse av koncession	28
1.3.4	Tvångsinlösen av distributionsanläggning	28
1.3.5	Upprustningsbidrag	29
1.3.6	Det fortsatta strukturarbetet	29
1.3.7	Skyldighet att köpa elkraft från små vattenkraftverk ..	29
1.4	Överföring av elkraft	30
1.4.1	Planering och tillståndsgivning beträffande överföringsledningar	30
1.4.2	Koncessionsansökans innehåll	33
1.4.3	Förbud mot att i vissa fall bygga transformatorstation ..	33
1.4.4	Flyttning av kraftledning	34
1.5	Bestämmelser om spänningsgräns	35
1.6	Ansvarsbestämmelser	36
1.7	Författningsförslag	37
2	Remissyttranden	40
2.1	Allmänt om SIND:s överväganden och förslag	40
2.2	Distribution av elkraft	40
2.3	Skyldighet att köpa elkraft från små vattenkraftverk	41
2.4	Överföring av elkraft	42
2.4.1	Planering och tillståndsgivning beträffande överföringsledningar	42
2.4.2	Koncessionsansökans innehåll	44
2.4.3	Förbud att i vissa fall bygga transformatorstation	45
2.4.4	Återställningsarbeten m. m.	45
2.5	Bestämmelser om spänningsgräns	46
2.6	Ansvarsbestämmelser	46
2.7	Övriga frågor	46

1 Sammanfattning av industriverkets rapport

1.1 Rapportens huvudsakliga innehåll

I rapporten lämnas en redogörelse för energilagstiftningen och utvecklingen på distributionsområdet. SIND konstaterar att koncessionslagstiftningen sedan 1930-talet varit föremål för överväganden av ett flertal statliga utredningar. Verket erinrar om nu gällande riktlinjer för struktumvandlingen, som lades fram av regeringen år 1976 (prop 1975/76: 100, bil 15 s. 159 ff. NU 1975/76: 45, rskr 1975/76: 263). SIND:s möjligheter att följa och påverka struktumvandlingen förbättrades genom tillkomsten av lagen (1976: 240) om förvärv av eldistributionsanläggning m. m. Vidare inrättades rådet för eldistributionsfrågor med uppgift att bistå verket vid behandlingen av ärenden som hör samman med eldistributionen. Undersökningar visar enligt SIND att strukturarbetet i stort sett löper efter de riktlinjer som gavs i 1976 års proposition. Den nya förvärvslagstiftningen har gett SIND möjligheter att på ett tidigt stadium påverka överlåtelser och sammanslagningar av distributionsenheter. Alltjämt kvarstår dock vissa problem, som SIND övervägt.

En väsentlig fråga gäller förnyelse och upprustning av anläggningar. Vissa små distributionsföretag löper risken att inte kunna göra nödvändiga investeringar, ett förhållande som förr eller senare leder till undermåliga elleveranser till abonnenterna och försämrad säkerhet. SIND anser emellertid att problemet inte är av den omfattningen att det finns anledning att föreslå regler om tvångsinlösen av nedslitna elnät. De åtgärder som i första hand bör komma i fråga är i stället rådgivning, förhandlingar, upprustningsbidrag och anläggningskontroll.

En annan fråga som verket ägnat uppmärksamhet är den befintliga indelningen i distributionsområden. Utvecklingen både i tekniskt hänseende och i fråga om samhällsutbyggnaden har medfört att områdesindelningen inte till alla delar längre är ändamålsenlig. En tätort med egen distribution växer t. ex. in på en annan distributörs område. SIND som koncessionsmyndighet saknar i sådana fall möjlighet att ingripa mot företag som, med hänvisning till gällande koncession, vägrar att medverka till en från allmän synpunkt önskvärd områdesindelning. Även om det således i vissa fall kan åberopas motiv för en möjlighet att återkalla en meddelad koncession, avstår verket från att lägga fram förslag därom. Hänsyn till rättssäkerheten och distributörernas möjligheter att långsiktigt planera sin verksamhet talar bl. a. mot en sådan regel.

Såvitt anser frågan om leverans av elkraft från små, lokala vattenkraftverk har SIND funnit att erfarenheter från tillämpningen av Svenska Elverksföreningens rekommendationer till eldistributörerna om anslutning av och elkraftköp från små, lokala kraftverk bör avvaktas innan ställning tas till frågan om bestämmelser behövs.

SIND konstaterar att planeringen av kraftledningarna bör förbättras för att

balansera kraftledningsintresset mot övriga markanvändningsintressen. Förprojektering, stakning, markägaresamråd samt lokala och regionala kontakter m. m. gör att planeringsprocessen blir långdragen. Koncessionsprövningen kommer därför sent in i planeringen. Verket har övervägt att föreslå en koncessionsprövning i två steg. Ett sådant förfaringssätt skulle dock medföra betydande administrativa nackdelar. Verket föreslår i stället att ett systematiserat, frivilligt samrådsförfarande införs på regional och central nivå. Verksamheten bör bedrivas på försök under en period av 3–4 år. Utöver detta frivilliga samrådsförfarande erfordras emellertid ökad information i anslutning till den formella koncessionsansökningen. Verket föreslår därför att ellagens bestämmelser om ansökningshandlingarnas innehåll skall uppta fler uppgifter än f. n. och att bestämmelser härom förs över till en särskild förordning.

SIND anser också att ellagen bör kompletteras med en bestämmelse om förbud mot att börja byggandet av transformatorstationer, innan koncession beviljats för anslutande ledningar.

Ellagen bör vidare ändras på så sätt att det blir straffbart att dra fram en kraftledning utan koncession. Samtidigt föreslås att överträdelse av det nyssnämnda förbudet mot byggande av transformatorstationer beläggs med straff samt att straffmaximum i båda fallen sätts till fängelse i högst sex månader. Förberedande arbeten såsom markundersökningar o. dyl. skall dock inte hänföras till byggnadsåtgärder.

SIND har också övervägt om ledningsinnehavare i större utsträckning än som gäller f. n. skall vara skyldig att bekosta ändring eller flyttning av ledning. Verket anser sig dock inte ha anledning att föreslå ytterligare regler, utöver dem som redan finns i ellagen, beträffande kostnadsansvaret vid ändring eller flyttning av kraftledning. Däremot föreslår verket att kraftledningsägare, när koncessionen upphör skall vara skyldig att ta bort ledning som inte längre behövs.

I anslutning till här redovisade förslag föreslås en detaljändring i ellagen av teknisk art.

1.2 Ellagstiftningen

Lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen) och kungörelsen (1957:601) om elektriska starkströmsanläggningar (starkströmskungörelsen) reglerar tillkomsten och driften av kraftledningar.

Enligt ellagen krävs tillstånd för att dra fram eller använda elektrisk starkströmsledning. Tillståndet meddelas (2 § 1 mom.) antingen som linjekoncession eller som områdeskoncession. Linjekoncession avser ledning med en i huvudsak bestämd sträckning. Områdeskoncession avser ledningar för närdistribution inom visst avgränsat område.

Avsikten med koncessionsplikten är att staten skall ta tillvara det allmännas intressen och utöva kontroll över kraftföretagen.

En viktig förutsättning för tillståndsgivningen är att koncession får meddelas endast om anläggningen är behövlig och förenligt med en planmässig elektrifiering (2 § 2 mom.).

Enligt 2 § 4 mom. är den som har områdeskoncession skyldig att tillhandahålla ström åt envar, som inom området har behov därav för normalt förbrukningsändamål. Samma leveransskyldighet finns för innehavare av linjekoncession. Skyldighet att distribuera elström föreligger inte för uppvärmningsändamål inom område, där fjärrvärme distribueras eller avses bli distribuerad.

Den som innehar koncession är pliktig att underkasta sig reglering av pris och övriga villkor som sammanhänger med leverans och överföring av strömmen (2 § 7 mom.).

Enligt 2 § 3 mom. skall tillfälle att yttra sig över koncessionsansökan beredas länsstyrelser och kommuner som berörs av anläggningen och dessutom ägare och innehavare av de fastigheter som behöver tas i anspråk samt annan som kan lida men av företaget.

Frågor om koncession handläggs av SIND.

Regeringen har bemyndigat SIND att besluta i flertalet koncessionsärenden. Regeringen har dock förbehållit sig att besluta i ärenden vilka avser koncession för ledning med en spänning överstigande 130 kV och ansökningen bestrides av sakägare eller kommun eller statlig myndighet motsätter sig bifall till ansökningen.

1.3 Distribution av elkraft

1.3.1 Utveckling

Strukturumvandlingen har lett till att ett stort antal distributionsföretag har utvecklats. Sedan år 1944 har rikets ca 3 000 företag upphört med sin verksamhet till följd av sammanslagningar eller överlåtelser. Distribution av elkraft till enskilda förbrukare sköts f. n. av ca 420 företag. Ca 140 av dessa är ekonomiska föreningar, medan resten är privata och kommunala bolag, kommunala elverk och statens vattenfallsverk med dotterbolag. Vattenfallsverket och ett mindre antal privata och kommunala kraftföretag är inriktade på både produktion och distribution av elkraft. Ett antal distributionsföretag ägs gemensamt av staten och en eller flera kommuner. Under senare år har kommunernas procentuella andel av abonnentstocken minskat med 2,9 procentenheter.

Sydskraft AB, där det kommunala ägarintresset utgör 60 procent, har drygt 240 000 abonnenter. Bolagets verksamhetsområdet berör 65 kommuner i södra Sverige.

Vattenfallsverkets eldistribution omfattar i huvudsak landsbygdsområden med totalt ca 480 000 abonnenter. Av distributionen drivs en tredjedel av hel- eller delägda dotterbolag. Vattenfallsverkets största sammanhäng-

ande distributionsområden finns bl. a. i Norrbottens, Västerbottens samt i vissa län i mellersta Sverige. Vattenfalls eldistribution i övriga delar av landet är splittrad. Under den senaste fyraårsperioden har statens andel av eldistributionen, mätt i antalet abonnenter, ökat med 1.7 procentenheter.

Antalet privata kraftföretag är 93 med ca 730 000 abonnenter. De fyra största inom kategorin industriföretag med eldistribution är Graningeverken AB, Uddeholm AB, Stora Kopparbergs Bergslags AB och Billerud AB. Det finns 28 privata företag som vart och ett har under 1 000 abonnenter. De privata företagen har sedan år 1976 ökat sin procentuella andel av totala antalet abonnenter med ca 1 procentenhet.

Distributionsföreningarna är i regel små företag. Antalet föreningar har minskat från 2 061 år 1944 till 138 vid ingången av år 1980. Sammanlagt svarar föreningarna för distributionen till ca 250 000 abonnenter.

1.3.2 Aktuella strukturfrågor

Enligt SIND kan strukturomvandlingen inte anses vara avslutad. Alltjämt finns åtskilliga företag som har påtagliga svårigheter att tillgodose konsumenternas krav på driftsäkerhet, störningsberedskap, elkvalitet och service. Ett mindre antal företag eftersätter underhåll och förnyelse av sina distributionsnät i en utsträckning som i längden inte kan godtas. Ett annat kvarstående strukturproblem sammanhänger med den senaste kommunreformen. Den har på sina håll resulterat i att eldistributionen inom skilda delar av en kommun handhas av olika distributörer, som kanske dessutom tillämpar olika taxor. På kommunalt håll har det i sådana fall ansetts angeläget att söka uppnå likformiga distributionsförhållanden. Även i fall där kommunen inte tidigare haft hand om eldistributionen inom någon del av kommunområdet har ett kommunalt övertagande av denna verksamhet ansetts ligga i linje med kommunernas ansvar för vatten och avlopp, gator och annan sådan primärkommunal samhällsservice.

De styrmedel SIND förfogar över i arbetet att söka åstadkomma rationella distributionsenheter är koncessionslagstiftningen, utredningsverksamhet samt det statliga ekonomiska stödet, de s. k. upprustningsbidragen, som kan lämnas enligt kungörelsen (1959: 369) om statligt stöd åt landsbygdens elförsörjning.

SIND har gjort en undersökning beträffande eldistributionsföretagens ekonomiska förutsättningar att bedriva sin verksamhet. Eldistribution – en ekonomisk analys (SIND PM 1978: 6). De företag som har de största svårigheterna att uppfylla kraven på en godtagbar distribution är i regel landsbygdsföretag med ett litet abonnentunderlag. De taxor som tillämpas ger inte tillräckliga intäkter för underhåll och förnyelse av näten i den takt som förhållandena kräver. Ofta saknar dessa företag dessutom tillräcklig och kompetent personal för drift och underhåll. Ellagen ger koncessionsmyndigheten mycket begränsade möjligheter att tvångsvis gripa in mot ett företag som eftersätter underhåll och förnyelse av sitt elnät. SIND saknar

möjlighet att framtvunga överlåtelse av anläggningen till annan distributör och får i stället medverka till frivilliga överenskommelser som kan leda till rationalisering av olönsam och undermålig distribution. I detta arbete har upprustningsbidragen haft stor betydelse.

Inte heller när det gäller att åstadkomma enhetliga distributionsförhållanden inom en kommun har koncessionsmyndigheten möjlighet att inskrida med tvångsmedel för att överföra distributionen i olika delar av kommunen till en och samma huvudman.

1.3.3 Återkallelse av koncession

Enligt ellagen (2 § 6 mom.) kan koncession återkallas helt eller delvis, om koncessionshavaren i väsentlig mån åsidosätter koncessionsföreskrift eller distributionsplikt eller också underlåter att under tre år i följd ha nätet i bruk.

Frågan om införande av bestämmelse som skulle göra det möjligt för koncessionsmyndigheten att återkalla en koncession eller ett äldre tillstånd av rationaliseringsskäl har tidigare vid olika tillfällen varit föremål för utredning.

Mot ett förslag att införa en sådan lagbestämmelse har framför allt anförts rättssäkerhetsskäl. SIND framhåller mot bakgrund av verkets erfarenheter att det knappast kan göras gällande att rationaliseringsarbetet på något avgörande sätt skulle ha underlättats om koncessionsmyndigheten kunnat återkalla koncessioner av rationaliseringsskäl. Mer torde stå att vinna på ett målmedvetet utrednings- och förhandlingsarbete under koncessionsmyndighetens medverkan än genom återkallelse av koncessioner. Detta sammanhänger framför allt med att en återkallelse inte påverkar äganderätten till en distributionsanläggning.

1.3.4 Tvångsintösen av distributionsanläggning

När en koncession upphör att gälla står distributören inför avgörandet om han skall ansöka om koncession för en ny period eller överlåta sin anläggning till en annan distributör. För den händelse att en distributör önskar fortsätta sin verksamhet trots att distributionsområdet inte längre kan anses vara en lämplig distributionsenhet kan det uppstå en låst situation om den tidigare distributören motsätter sig en överlåtelse av anläggningen eller begär en orimlig ersättning för den. Det omvända förhållandet kan också uppstå, dvs. att en distributör önskar avstå från sin anläggning utan att det finns något distributionsföretag som vill ta över anläggningen.

SIND påpekar att eldistributionsutredningen i sitt betänkande Eldistributionens rationalisering (SOU 1969: 39) föreslog att en bestämmelse skulle införas om skyldighet för en distributör att avstå sin anläggning, när koncessionsmyndigheten beslutat att distributionen skulle överflyttas på annan distributör. Förslaget resulterade emellertid inte i någon lagstiftning i denna fråga.

SIND har på nytt övervägt behovet av lagstiftning om tvångsinlösen av eldistributionsanläggning. Verket finner att det är möjligt att en sådan lag främjar frivilliga uppgörelser. Mycket talar emellertid enligt verkets uppfattning för att ett tvångsförfarande inte skulle komma att medföra snabba resultat i rationaliseringsarbetet än vad som f. n. är möjligt att uppnå med andra medel. SIND finner därför inte anledning att förorda införande i ellagen av bestämmelser om tvångsinlösen av eldistributionsanläggningar.

1.3.5 Upprustningsbidrag

SIND anser mot bakgrund av sina erfarenheter av arbetet med eldistributionens rationalisering att bidragen till upprustning av nedslitna och underdimensionerade elnät i hög grad bidragit till att förmå bärkraftiga distributionsföretag att ta över olönsam distribution. Tack vare dessa bidrag har ca 75 000 landsbygdsabonnenter i ca 400 företag kunnat få sin elförsörjning förbättrad. Verket framhåller även att upprustningsinsatserna medfört att energiförlusterna i de berörda näten minskat med ca 10 procent. Det är verkets bestämda uppfattning att upprustningsbidragen alltjämt är nödvändiga för att kunna åstadkomma en höjning av distributionsstandarden i fråga om de mest olönsamma elnäten. Även om sådana nät i viss omfattning kan komma att övertas av stora och bärkraftiga företag utan behov av bidrag till nätets upprustning, kan det icke bortses från att den olönsamma distributionen i betydande omfattning finns i områden där sådana företag inte är verksamma som distributörer. De företag som kan komma i fråga för att förvärva de olönsamma näten är i regel mindre företag som inte utan statligt stöd kan ta på sig bördan av att rusta upp näten.

1.3.6 Det fortsatta strukturarbetet

Verket anser det vara nödvändigt att det statliga stödet för upprustning av olönsamma distributionsnät finns att tillgå även i fortsättningen. Alltjämt finns ett betydande upprustningsbehov framför allt i glesbygderna. Numera finns det också enligt verket skäl att se till den energibesparing som kan uppnås genom upprustning av nedslitna distributionsnät, eftersom en sådan i regel medför en påtaglig minskning av energiförlusterna vid distributionen.

1.3.7 Skyldighet att köpa elkraft från små vattenkraftverk

SIND publicerade år 1977 utredningen Små vattenkraftverk (SIND PM 1977: 13), som utförts på uppdrag av regeringen. Enligt uppdraget skulle verket bl. a. översiktligt inventera de kraftresurser som kunde utnyttjas i vattenkraftverk med en effekt av 2 000 kW eller lägre.

I utredningen redovisas bl. a. hinder som föreligger mot ett utnyttjande av små vattenkraftverk. Man skiljer härvid på tekniska, rättsliga, ekonomiska och andra hinder. Det framhålls att en strikt uppdelning av problemen är svår att göra, då alla ytterst kan hänföras till ekonomiska hinder.

I fråga om de små kraftverkens lönsamhet framhålls i utredningen att situationen är särskilt besvärande för de kraftverksägare som samtidigt är abonnenter och som säljer huvuddelen av sin produktion. Totalt gäller detta ca en tredjedel av småkraftverk i intervallet 100–1500 kW och huvuddelen av stationerna som har en lägre effekt än 100 kW. Oftast finns det endast en köpare av kraften, nämligen den lokala kraftdistributören. Förhandlingssituationen för säljaren är därför inte särskilt gynnsam. Enligt utredningen är det önskvärt att rekommendationer för skälig ersättning av elkraft från små vattenkraftstationer utarbetas för att ge parterna vägledning vid förhandlingar.

För att kraftverksägare skall kunna garanteras skälig ersättning för kraft som levereras till eldistributör bör det enligt utredningen finnas möjlighet att få leveransvillkoren granskade av t. ex. koncessionsmyndigheten.

Svenska Elverksföreningen har år 1978 gett ut rekommendationer till sina medlemsföretag om de ekonomiska villkoren för samkörning mellan mindre produktionsanläggningar och eldistributionsnät. Sedan dessa rekommendationer gavs ut har viss översyn gjorts för att de skall vara användbara även i fråga om små kraftverk under 10 kW. Vid översynen som blev klar i juli 1979 har elverksföreningen bibehållit den grundläggande principen att kraftverksägaren får ersättning som motsvarar den kostnadsminskning som den inmatade kraftproduktionen medför för eldistributören. Utöver dessa rekommendationer har elverksföreningen år 1980 gett ut tekniska anvisningar för anslutning av små kraftverk till distributionsnäten.

SIND har vidare låtit göra en studie av de ekonomiska villkoren för leverans av elkraft från små produktionsanläggningar. Studien visar bl. a. att investeringarna blir stora i relation till stationseffekten. Detta har medfört att produktionskostnaden blivit alltför hög och avsättningssvårigheter för elproduktionen uppkommit.

Eftersom kretsen av köpare är mycket begränsad är det enligt verkets mening angeläget att ägarna till sådana kraftverk ges en starkare ställning till kraftköpare än vad som f. n. är fallet. Ett ställningstagande till hur detta bäst skall ske förutsätter emellertid ett bättre underlag än som hittills kommit fram. Därför kommer SIND bl. a. att göra en studie av den praktiska effekten på prisbildningen av de rekommendationer elverksföreningen utarbetat. Innan resultatet därav föreligger är verket inte berett att lägga fram något förslag i förevarande fråga.

1.4 Överföring av elkraft

1.4.1 Planering och tillståndsgivning beträffande överföringsledningar

Detta avsnitt innehåller en redogörelse för det svenska kraftledningsnätets uppbyggnad. I redogörelsen pekas på de konflikter som ledningsdragningar medför med annan markanvändning. Arbetet för planering och

utbyggnad av överföringsledningar och transformatorstationer åvilar kraftföretagen. Till grund för planeringen ligger prognoser om elkonsumentens utveckling inom varje företags verksamhetsområde. Ellagen innehåller inte några bestämmelser om hur kraftföretagens planering av nya ledningar skall ske. Regleringen i ellagen bygger på att en avvägning skall kunna göras vid koncessionsprövningen mellan ledningsintressen och andra intressen. SIND framhåller vidare att planering, prospektering och byggande av kraftledningar är en tidskrävande process och konstaterar att koncessionsprövningen kommer in alltför sent i planeringen. Verket anser att länsstyrelserna bör få till uppgift att samordna den samrådsverksamhet som är förknippad med ledningsplaneringen innan den formella ansökningen av koncessionen inges. Samarbetet mellan koncessionsmyndigheten och länsstyrelserna bör breddas och fördjupas vilket bl. a. är nödvändigt för att tillmötesgå de ökade krav som framförs från olika intressenter om att tidigare än f. n. få delta i planerings- och beslutsprocessen för kraftledningar.

För att åstadkomma en bättre samordning av den övergripande kraftledningsplaneringen med annan samhällsplanering anser SIND det vara naturligt att verket samråder med vattenfallsverket om planerade stamlinjebyggnader i ett längre tidsperspektiv.

Ett sådant centralt samråd bör enligt verket utformas på så sätt att vattenfallsverket till SIND överlämnar översikter över planerade utbyggnader av stamlinjenätet i ett 10–20 års perspektiv. SIND:s uppgift blir att sammanställa materialet, bedöma behovet av de föreslagna åtgärderna, samråda med centrala myndigheter och kraftföretag samt rapportera till industridepartementet.

Sammanställningarna bör vidare distribueras till berörda länsstyrelser för att bli värdefullt underlag i ett regionalt samråd för planering av kraftledningar i ett kort perspektiv om 5–10 år.

Den nu föreslagna ordningen innebär inte att SIND tar över vattenfallsverkets eller andra kraftföretags planeringsansvar för landets elnät. Liksom hittills skall kraftföretagen följa belastningsutvecklingen och utarbeta belastningsprognoser.

Ett sätt att anpassa koncessionsprövningen av kraftledningar till dagens ökade krav på samordning med andra samhällsintressen skulle enligt verket vara att bryta ut behovsprövningen och göra denna i ett "första steg". Denna förhandsprövning skulle göras samtidigt som kraftföretagen undersöker möjliga ledningssträckningar och påbörjar samråd med regionala och lokala myndigheter samt markägare. Som underlag för en sådan prövning skulle sökanden redovisa elanvändningsprognoser, förväntad bebyggelseutveckling och industrilokalisering och annat underlag som sökanden önskar åberopa som stöd för ledningsbehovet. Därefter fick det ankomma på SIND att bedöma om ledningen behövdes eller inte. För att få ytterligare underlag för en sådan bedömning kunde verket behöva utföra vissa

utredningar och göra egna undersökningar eller samråda med andra myndigheter. Om prövningen ger till resultat att ny ledning borde byggas, skulle verket godkänna den fortsatta planeringen. Ett sådant godkännande skulle innebära att myndigheten funnit ledningen behövlig och förenlig med en planmässig elektrifiering. Därefter kunde kraftföretagen i vanlig ordning fortsätta arbetet på ledningsprojektet och lämna in en slutlig ansökan om koncession med angivande av en bestämd ledningssträckning.

Ett annat sätt att översiktligt bedöma behovet av kraftledningsutbyggnaden i ett tidigt stadium i planeringen är att organisera ett utökat frivilligt samrådsförfarande på regional nivå. Från olika håll har också förts fram förslag om att ett sådant systematiserat samrådsförfarande borde föregå beslut om koncession. Särskilt anses behov föreligga av att ge markägare-intressena möjligheter att få yttra sig så tidigt i planeringen av kraftledning- ar att hänsyn kan tas till eventuella synpunkter och förslag. För att åstadkomma en rimlig avvägning mellan motstående intressen är det angeläget att kraftföretagen planerar för alternativa ledningssträckningar. I detta sammanhang bör också prövas om gamla ledningar kan tas bort i samband med tillkomsten av planerade ledningar. En annan fråga gäller om markinträdet kan begränsas genom att befintliga ledningsgator utnyttjas eller om överföringsbehovet kan tillgodoses på annat sätt, t. ex. genom areaförstärkning på befintliga ledningar eller genom spänningshöjning.

Vid valet mellan att i ellagen föra in en bestämmelse om krav på förberedande behovsprövning av kraftledningar och frivilligt samrådsförfarande på regional nivå har industriverket förordat det sistnämnda alternativet. Mot koncessionsprövning "i två steg" talar att det kan bli alltför betungande administrativt för såväl kraftföretagen som för de myndigheter som skall bedöma behovet.

SIND erinrar också om att behovet av ett utvidgat samråd vid planering och projektering av kraftledningar har påtalats vid flera tillfällen. I planverkets rapport (1978: 46) Kraftledningar i fysisk riksplanering som bygger på ett gemensamt arbete av planverket, SIND, naturvårdsverket och vattenfallsverket anges hur ett sådant samrådsförfarande skulle kunna organiseras.

I det följande redovisar industriverket en modell för frivilligt samråd på regional nivå. Förslaget grundar sig i stort på den form för regionalt samråd, som påbörjats av vattenfallsverket och övriga större kraftföretag.

Avsikten med samrådet beträffande elkraftanläggningar är att redovisa kraftindustrins anspråk på mark som underlag för den fysiska riksplaneringen. Kraftföretagen redovisar sina utbyggnadsprogram för länsstyrelsen och berörda kommuner. Redovisningen syftar till tidigare informationsutbyte och att göra behandlingen av frågor som rör kraftledningsutbyggnad mera enhetlig i de olika länen.

För varje län utses ett kontaktorgan som i allmänhet bör vara det kraftföretag som har det största regionala ledningssystemet. Detta företag

får en administrativ, samordnande funktion. Kontaktorganet bör vara sammankallande i en grupp i vilken samtliga kraftföretag med utbyggnadsplaner inom länet är representerade. Avsikten är att gruppen skall utarbeta information om kraftsystemets utbyggnad.

De länsvisa redovisningarna av planerade utbyggnader i ledningsnätet skall överlämnas till SIND. På så sätt får verket ett bättre underlag för handläggning av kommande koncessionsundersökningar.

Det ovan redovisade samrådsförfarandet bör kunna leda till snabbare koncessionsbehandling. SIND anser att den redan pågående försöksverksamheten med regionalt samråd ger berörda intressenter möjlighet till att på ett tidigare stadium än förut få del av planerna på nya kraftledningar. Försöksperioden för det utökade samrådet bör omfatta en period på 3–4 år. Under denna period kommer SIND att följa utvecklingen och vid behov aktivt medverka i samrådsprocessen.

1.4.2 Koncessionsansökans innehåll

I 3 § 1 mom. ellagen anges vilka handlingar m. m. som skall fogas till ansökan om linjekoncession. Hit hör bl. a. en fullständig beskrivning över företaget, innefattande bl. a. kostnadsförslag och karta över ledningssträckningen och den mark som erfordras för anläggningen. Vidare skall till en sådan ansökan fogas bestyrkta förteckningar på ägare och innehavare av de fastigheter över vilka ledningen skall dras fram eller i vars mark den skall läggas ned eller som på annat sätt behövs för anläggningen. Slutligen skall också uppgift lämnas på de överenskommelser som träffats eller de hinder som mött mot överenskommelse.

För såväl koncessionsmyndighetens som remissinstansernas bedömning av en ledningsdragning är det angeläget att ansökningshandlingarna ger "en fullständig beskrivning av det tillämnade företaget". Koncessionsmyndigheten måste ha underlag för att bedöma om ledningen behövs och är förenlig med en planmässig elektrifiering. I denna bedömning ingår också en avvägning i förhållande till motstående intressen.

Mot bakgrund av gjorda erfarenheter anser SIND att större krav måste ställas på ansökningar om linjekoncession och på de handlingar som skall vara bifogade sådana ansökningar.

För att ansökningarna om linjekoncession skall bli utformade på ett sätt som motsvarar de nya kraven torde mera detaljerade föreskrifter än de som f. n. finns upptagna i ellagen behöva meddelas. SIND förordar att sådana föreskrifter meddelas i en av regeringen utfärdad förordning som lämpligen också bör reglera innehållet i ansökan om områdeskoncession.

1.4.3 Förbud mot att i vissa fall bygga transformatorstation

Transformatorstationer omfattas f. n. inte av koncessionsplikt enligt ellagen. I vissa fall har detta medfört att koncessionsmyndigheten i sin prövning av ansökan om tillstånd till anslutande ledning bundits på ett

oacceptabelt sätt. Kraftföretag har sålunda efter frivilliga uppgörelser med berörda markägare kunnat börja bygga och i enstaka fall t. o. m. färdigställa en stor transformatorstation, innan koncessionsmyndigheten hunnit pröva de till stationen hörande ledningarnas sträckning. Verket anser detta vara otillfredsställande och föreslår därför att i ellagen förs in förbud mot att börja bygga större transformatorstationer innan tillstånd meddelats för framdragande av minst en anslutande ledning på stationens uppsida och en på dess nedsida. Förbudet bör omfatta stationer som är avsedda att tillföras ström med en spänning av minst 50 kV.

1.4.4 Flyttning av kraftledning

I samband med tillkomsten av t. ex. ny bebyggelse eller nya trafikleder kan en befintlig kraftledning behöva flyttas. Ellagen innehåller också en rad regler om skyldighet för innehavare av elektrisk ledning att i olika uppkommande situationer ändra eller flytta ledningen samt om ansvaret för kostnader som uppkommer genom sådana åtgärder.

I olika ärenden angående koncession för en befintlig kraftledning under en ny period har från berörda kommuners sida rests krav på dels att den nya koncessionen ges för endast mycket kort tid, fem eller tio år, dels att som villkor för koncessionen föreskrivs skyldighet för ledningens innehavare att på egen bekostnad flytta ledningen, när kommunen begär det på grund av förändringar i fråga om markanvändningen. Verket har inte ansett sig kunna tillmötesgå sådana krav. Koncessionen måste ge trygghet åt ledningsinnehavaren att få bibehålla ledningen så länge verksamheten drivs i enlighet med gällande lagstiftning. Ett tillgodoseende av krav utav det slag som nyss nämnts skulle äventyra såväl underhållet av ledningen som kraftföretagets planering av sin verksamhet och kunna leda till risker från säkerhetssynpunkt och störningar i elförsörjningen. Industriverket har emellertid funnit anledning överväga om ytterligare lagregler i detta hänseende är påkallade.

I 5 § ellagen finns bestämmelser om skyldighet att vidta skyddsåtgärder för att hindra skada eller störningar mellan olika elektriska anläggningar. Regleringen av kostnadsansvaret för skyddsåtgärd bygger, med visst undantag, på den s. k. prioritetsprincipen, dvs. innehavare av senare tillkommen anläggning är skyldig att bekosta det skydd som behövs i förhållande till befintlig anläggning.

Det inbördes förhållandet mellan elledningar och trafikleder regleras i 5 a § ellagen. Även dessa bestämmelser bygger i fråga om kostnadsansvaret för ändring eller flyttning av ledning på prioriteringsprincipen.

I 5 b § ellagen finns bestämmelser om skyldighet för innehavare av elektrisk ledning som dragits fram efter expropriation att på grund av ändrade förhållanden ändra eller flytta ledningen. Beträffande sådan ledning som dragits fram över gata, torg eller allmän plats inom planlagt område eller inom fastställt hamnområde gäller enligt 1 mom. att innehava-

re är skyldig om det behövs att på egen bekostnad ändra, flytta eller ta bort ledningen, bl. a. när det hindrar eller varaktigt försvårar samfärdseln, hindrar någon för samhället nödvändig anläggning eller är synnerligen vanprydande. Även i andra fall är innehavaren av sådan ledning som avses i paragrafen skyldig att på egen bekostnad ändra eller flytta ledning som på grund av ändrade förhållanden medför betydande olägenhet för fastighet, om det behövs för olägenhetens undanröjande och kan ske utan synnerligt men för ledningen.

Enligt 2 mom. samma paragraf kan ägare av fastighet där ledning är framdragen efter expropriation för undanröjande av därmed förenad olägenhet för fastigheten på egen bekostnad få ledningen ändrad eller flyttad.

Enligt bestämmelser i starkströmskungörelsen har koncessionsmyndigheten möjligheter att påkalla flyttning av ledning av säkerhetsskäl.

De situationer där ändrade förhållanden medfört att en kraftledning bör ändras eller flyttas i en fastighetsägares eller en kommuns intresse torde vara så mångskiftande att frågan om vem som skall bära kostnaden för en sådan åtgärd inte lär kunna lösas genom en enkel regel, som generellt lägger kostnadsansvaret på ledningens innehavare eller på den som påkallar åtgärden. Förslag av sådan innebörd har tidigare förts fram men mött stark kritik från det intresse som skulle drabbas av en sådan generell reglering. De nuvarande bestämmelserna får anses täcka de flesta förekommande situationer och innebära en rimlig avvägning i olika fall av intressekollisioner. Enligt SIND:s erfarenheter löses också uppkommande tvister regelmässigt genom förhandlingar. Ett förbättrat samrådsförfarande på planeringsstadiet på det sätt som behandlats i ett tidigare avsnitt bör också kunna leda till att behovet av ändring eller flyttning av kraftledningar skall bli mindre i framtiden. Mot bakgrund av vad sålunda anförts finner verket att några ändrade bestämmelser i förevarande hänseende inte är påkallade för närvarande.

I lagen (1978: 160) om vissa rörledningar, vilken föreskriver koncessionsplikt för rörledningar för transport av råolja och naturgas m. m. och som är utformad med ellagen som förebild, finns bestämmelser om borttagande av ledning när koncession upphör och om återställningsåtgärder i samband med borttagandet. De skäl som åberopats för införandet av sådana bestämmelser i rörledningslagen torde äga giltighet även i fråga om kraftledningar. SIND föreslår därför att motsvarande regler förs in i ellagen.

1.5 Bestämmelser om spänningsgräns

I 5 § 1 mom. andra stycket ellagen föreskrivs skyldighet för innehavare av vissa starkströmsanläggningar att vidtaga åtgärder för att förebygga skada på person eller egendom eller störningar genom inverkan på andra elektriska anläggningar medelst induktion eller förhöjda markpotentialer.

De anläggningar som skall skyddas mot sådan inverkan är svagströmsanläggningar samt starkströmsanläggningar med en spänning av högst 600 volt. Bestämmelsen, som infördes i ellagen år 1958 (1958:429), bygger på gränsdragningen i kungörelse (SIND-FS 1978:6) om utförande och skötsel av elektriska starkströmsanläggningar, starkströmsföreskrifterna. På grund av den tekniska utvecklingen på det elektriska materialområdet samt tillkomsten av andra spänningssystem har det länge ansetts önskvärt att nyssnämnda spänningssgräns i stället bestäms till 1 000 volt.

SIND avser därför att vid en översyn av starkströmsföreskrifterna utforma dessa med hänsyn till en spänningssgräns vid 1 000 volt. Detta medför en motsvarande ändring i ellagens bestämmelser.

1.6 Ansvarsbestämmelser

Ellagen innehöll ursprungligen en bestämmelse om straffansvar för den som utan tillstånd eller i strid mot föreskrifter som givits vid meddelandet av tillstånd utförde eller nyttjade elektrisk anläggning. Genom en lagändring år 1907 togs straffet för olovligt utförande av anläggning bort och sedan dess har endast olovligt nyttjande varit förenat med straffansvar i form av böter, numera dagsböter.

SIND konstaterar att ovan nämnda lagändring, som kan ha varit försvarlig i det skede av elektrifieringen då den tillkom och då elsäkerhetsaspekten var den helt dominerande vid koncessionsprövningen, har lett till sådana förhållanden att en återgång till ellagens ursprungliga reglering i ansvarshänseende är påkallad. Som skäl härför anför SIND att det finns många exempel på fall där arbetena på en kraftledning kommit mycket långt, ja rent av slutförts, när koncession beviljats. Ett sådant tillvägagångssätt är ägnat att binda koncessionsmyndigheten i dess prövning på ett otillbörligt sätt. Likaså måste markägares, kommuners och övriga intressenters medverkan i samrådsförfaranden ävensom remissbehandlingen i sådana fall framstå som meningslösa.

På grund av det anförda föreslår SIND att nuvarande straffbestämmelser i 2 § 9 mom. ellagen ändras till att också gälla framdragande av ledning utan tillstånd. Samtidigt bör straffskalan ändras. Med ellagen jämförbara tillståndslagar såsom vattenlagen, miljöskyddslagen, naturvårdslagen och lagen om vissa rörledningar har alla bestämmelser om ansvar för olovligt utövande av tillståndspliktig verksamhet som upptar fängelsestraff. Verket föreslår därför att straffet för olovligt framdragande eller nyttjande av elektriska ledningar skall utgöra böter eller fängelse i högst sex månader. Samma ansvar bör gälla för den som överträder det föreslagna förbudet mot byggande av transformatorstation, innan koncession meddelats för anslutande ledningar.

Vissa förberedelseåtgärder på marken är nödvändiga redan för upprättandet av ansökan om koncession, såsom markundersökningar, stakning,

upphuggande av siktgator och liknande. Sådana åtgärder kan inte hänföras till byggnadsarbeten och skall följaktligen inte föranleda ansvar.

1.7 Författningsförslag

Förslag till

Lag om ändring i lagen, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (1902: 72 s. 1)

Härigenom föreskrivs att 2 § 1, 8 och 9 mom. samt 3 § och 5 § 1 mom. lagen (1902: 72 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 § 1 mom.

För framdragande eller begagnande av elektrisk starkströmsledning erfordras tillstånd av regeringen eller den regeringen bemyndigar.

Tillstånd må avse ledning med en i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ledningsnät inom ett visst område (områdeskoncession).

Regeringen äger medgiva, att vissa slag av ledningar eller ledningar inom vissa områden skola vara undantagna från vad i första stycket sågs

Byggande av transformatorstation som är avsedd att tillföras ström med en spänning av 50 kilovolt eller däröver får ej påbörjas, förrän koncession meddelats för en anslutande ledning såväl på transformatorns uppsida som på dess nedsida.

Ansökan om koncession göres i enlighet med vad regeringen förordnar.

2 § 8 mom.

Föreligga särskilda skäl att elektrisk starkströmsledning framdrages redan innan erforderlig koncession meddelats, äger regeringen eller den regeringen därtill bemyndigar förklara hinder i sådant hänseende ej möta; och må därefter, när anläggningen är färdig att tagas i bruk, i avvaktan på att ingiven ansökan om koncession varder slutligt prövad, tillstånd till dess nyttjande tillsvidare under tre år meddelas i den ordning regeringen föreskriver.

Ansökan om förklaring enligt första stycket göres i enlighet med vad regeringen förordnar.

2 § 9 mom.

Den som olovligen nyttjar elektrisk starkströmsledning eller bryter mot föreskrift som givits vid meddelande av koncession, straffas

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet framdrager eller begagnar elektrisk starkströmsledning utan att inneha koncession,

Nuvarande lydelse

med dagsböter, där ej förseelsen är särskilt belagd med straff enligt allmän strafflag.

1 mom. Ansökan om linjekoncession skall vara åtföljd av fullständig beskrivning över det tillämnade företaget med kostnadsförslag, avfattning på karta av föreslagen lednings sträckning och av den jord, som för anläggningen erfordras, bestyrkta förteckningar på ägare och innehavare av de fastigheter, över vilka ledningen skall framdragas eller i vilkas mark den skall nedläggas eller som eljest äro för anläggningen behövliga, samt uppgift på de överenskommelser, som blivit träffade, eller de hinder, vilka däremot mött.

2 mom. Ansökan om områdeskoncession skall vara åtföljd av

- a) karta över området med angivande av sökanden tillhöriga ledningar, med spänning överstigande tvåhundra femtio volt mellan en ledare och jord eller vid icke direkt jordat system mellan två ledare, jämte matande ledningar och stationer inom området samt huvudsaklig sträckning av ledningar med samma spänning, vilka erfordras enligt den under b) angivna planen;
- b) plan över områdets framtida försörjning med elektrisk ström; och
- c) uppgift om spänning och strömart.

Föreslagen lydelse

där sådan kräves, eller bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av koncession dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Till samma påföljd dömes den som bryter mot förbudet i 1 mom. fjärde stycket.

3 §

1 mom. Upphör koncession att gälla, är den som senast innehaft koncession skyldig att taga bort ledningen och vidtaga andra åtgärder för återställning, om detta är påkallat från allmän eller enskild synpunkt.

Fråga om skyldighet att vidtaga sådana återställningsåtgärder skall prövas av regeringen i samband med att koncession upphör. Regeringen får överlämna till statens industriverk att pröva sådan fråga.

Lakttager den som har innehaft koncessionen icke vad som har ålagts honom, får myndighet som avses i andra stycket vid vite förelägga honom att fullgöra sina åligganden.

2 mom. Kräves för vidtagande av återställningsåtgärder enligt 1 mom. att annans mark tages i anspråk, får statens industriverk besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Tillfällig byggnad får uppställas och väg byggas endast om markens ägare och innehavare av nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt därtill eller statens industriverk lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd till sådan åtgärd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärder skall kunna vidtagas.

Föranleder återställningsåtgärderna skada eller intrång, skall ersättning härför utgå. Talan om ersättning väckes vid den fastighets-

Nuvarande lydelse

3 mom. Finnes ej ansökan böra omedelbart avslås, skall tillfälle att yttra sig beredas vederbörande länsstyrelse, kommuner (och municipalsamhällen) som beröras av anläggningen, ägare och innehavare av fastigheter, som angivas i 1 mom., så ock annan, som kan lida men av företaget.

4 mom. Vad i 1 mom. stadgats om skyldighet att förete karta samt vissa förteckningar och uppgifter så ock vad i 3 mom. föreskrivits om inhämtande av yttranden gälle ej beträffande ansökan om koncession å ledning inom järnvägsområde.

5 mom. Ansökan om förklaring, varom i 2 § 8 mom. sägs, skall vara åtföljd av karta, varå anläggningen angivits, ävensom av de uppgifter i övrigt rörande anläggningen och dess ändamål, som må erfordras för prövning av sådan ansökan.

5 § 1 mom.

Kan elektrisk anläggning genom inverkan på redan befintlig dylik anläggning vålla skada å person eller egendom eller störning i driften, svarar innehavaren av förstnämnda anläggning för erforderliga åtgärder vid denna för att förebygga sådan skada eller störning.

Innehavare av starkströmsanläggning, i vilken vid enfasigt fel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än *femhundra* ampere, vare ock pliktig att, så snart han vunnit kännedom om senare tillkommen anläggning för svagström eller för starkström med en spänning av högst *sexhundra* volt, räknat så som angives i 3 § 2 mom. a), vidtaga erforderliga åtgärder vid sin anläggning för att förebygga att denna genom inverkan på den andra anläggningen medelst in-

Föreslagen lydelse

domstol inom vars område marken ligger eller större delen därav ligger.

Kan elektrisk anläggning genom inverkan på redan befintlig dylik anläggning vålla skada å person eller egendom eller störning i driften, svarar innehavare av förstnämnda anläggning för erforderliga åtgärder vid denna för att förebygga sådan skada eller störning.

Innehavare av starkströmsanläggning, i vilken vid enfasigt fel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än *500* ampere, vare ock pliktig att, så snart han vunnit kännedom om senare tillkommen anläggning för svagström eller för starkström med en spänning av högst *1000* volt, räknat så som angives i 3 § 2 mom. a), vidtaga erforderliga åtgärder vid sin anläggning för att förebygga att denna genom inverkan på den andra anläggningen medelst induktion

Nuvarande lydelse

duktion eller förhöjda markpotentialer vållar skada å person eller egendom eller annan störning än ljudstörning.

Ändras anläggning i fråga om läge, utförande eller drift så, att ökad risk uppkommer för skada eller störning, skall i fråga om skyldighet att svara för skyddsåtgärd som föranledes av den ökade risken anses som om ny anläggning tillkommit.

Anläggningen skall anses ha tillkommit då den togs i bruk. Är anläggning i olika delar att anse som tillkommen vid skilda tidpunkter, skall varje sådan del anses som en särskild anläggning.

Föreslagen lydelse

eller förhöjda markpotentialer vållar skada å person eller egendom eller annan störning än ljudstörning.

Ändras anläggning i fråga om läge, utförande eller drift så, att ökad risk uppkommer för skada eller störning, skall i fråga om skyldighet att svara för skyddsåtgärd som föranledes av den ökade risken anses som om ny anläggning tillkommit.

Anläggningen skall anses ha tillkommit då den togs i bruk. Är anläggning i olika delar att anse som tillkommen vid skilda tidpunkter, skall varje sådan del anses som en särskild anläggning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981.

2 Remissyttranden

2.1 Allmänt om SIND:s överväganden och förslag

Remissinstanserna ställer sig över lag positiva till SIND:s överväganden och förslag. Remissinstanserna anser sålunda att de redovisade förslagen kan genomföras eller har inte någon erinran mot att så sker. Ett par remissinstanser anser emellertid att det redovisade förslaget till ett frivilligt samråd för planering av kraftledningar är otillräckligt. Kritiska synpunkter härför förs fram bl. a. av *skogsstyrelsen*, *Lantbrukarnas Riksförbund*, *LRF*, och *Stockholms läns landsting*.

2.2 Distribution av elkraft

Statens planverk framhåller att arbetet med den fortsatta strukturomvandlingen på eldistributionsområdet är viktigt för bebyggelseplaneringen. Huvudfrågan från plansynpunkt är att klargöra kopplingen mellan bebyggelseutvecklingen, val av uppvärmning och olika distributionsformer. *LRF* framhåller att många lantbruksföretag drabbas av en otillfredsställande elförsörjning i glesbygden. *LRF* framhåller därför vikten av att de lokala elnäten underhålls och ses över fortlöpande. *Lantbruksstyrelsen* betonar också den betydelse en väl fungerande eldistribution har för att bl. a. det moderna jordbruket skall fungera störningsfritt. *Statsanställdas förbund* framhåller vikten av att ledningsnäten har en rationell och ändamålsenlig

utformning utan att ledningsdragningarna påverkas av kommungränser eller ägarintressen.

Inte någon remissinstans förordar tvångsåtgärder i syfte att driva på och underlätta strukturomvandlingen. *Vattenfallsverket* finner sålunda det inte vara nödvändigt att föreslå regler för tvångsinlösen av nedslitna elnät eller möjlighet att återkalla en meddelad koncession. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* anser att det skulle vara en fördel om SIND hade möjlighet att återkalla en koncession i rationaliseringssyfte men vill inte förorda några tvångsåtgärder. *Svenska Elektrikerförbundet* anser att eldistributör som eftersätter underhåll av anläggning och därmed utsätter de som arbetar på anläggningen för fara bör kunna åläggas att förbättra anläggningen. I den mån inte distributionsföretaget inom fastställd tid har förbättrat anläggningen anser förbundet att tvångsinlösen bör kunna tillgripas.

Några remissinstanser framhåller den betydelse som den statliga bidragsverksamheten har för strukturomvandlingen och angelägenheten av att denna verksamhet skall kunna bedrivas även i framtiden. Då det på landsbygden fortfarande finns distributionsföretag med svårigheter att uppfylla kraven på en godtagbar eldistribution anser *lantbruksstyrelsen* det vara väsentligt att det statliga stödet för upprustning av olönsamma distributionsnät finns att tillgå även i fortsättningen så att förhållandena kan förbättras. *Vattenfallsverket* anser att denna verksamhet underlättar strukturomvandlingen och förbättrar eldistributionen på landsbygden. *Riksförbundet Eldistributörerna – REL* delar SIND:s uppfattning att det alltjämt finns betydande upprustningsbehov framför allt i glesbygden. *Statsanställdas förbund* framhåller också att elupprustningsbidragen är ett verksamt medel för att främja strukturomvandlingen.

Några remissinstanser tar upp frågan om huvudmannaskapet för eldistributionen. Sålunda förordar *länsstyrelsen i Jämtlands län* att kommun i regel bör utgöra koncessionsområde. Främsta skälet härför är att elförsörjningen utgör en sådan viktig del i samhällsplaneringen att det kommunala inflytandet bör vara betydande. Liknande synpunkter kommer till uttryck i *Kommunförbundets* yttrande enligt vilket det finns skäl att mera aktivt än hittills stödja en utökning av den kommunala eldistributionen. För att uppnå enhetliga distributionsförhållanden och taxeutjämning ligger det enligt förbundet närmast till hands att kommunerna får möjlighet att såsom första steg samordna eldistributionen och utjämna taxorna inom respektive kommun. Kommunernas ansvar i fråga om energiförsörjningen och energihushållningen talar också för ett ökat kommunalt inflytande över eldistributionen.

2.3 Skyldighet att köpa elkraft från små vattenkraftverk

Endast ett fåtal remissinstanser har i sina yttranden behandlat denna del av utredningen. *Lantbruksstyrelsen* delar SIND:s bedömning att det är

angeläget att ägare till små vattenkraftverk ges en starkare ställning i förhållande till kraftköparna än vad som f. n. är fallet, eftersom dessa kraftverk tillsammans är av betydelse för såväl energiförsörjning som från beredskapssynpunkt. *LRF* understryker också betydelsen av att ägarna till de små vattenkraftverken ges en starkare ställning.

Svenska Elektrikerförbundet anser att en eldistributör på grund av sin monopolställning såsom elleverantör inom sitt distributionsområde skall vara skyldig att ta hand om det överskott av elkraft som kan tillföras nätet från de små vattenkraftverken. Det pris som kan vara skäligt att betala blir beroende på var i nätet leveranser kan ske, hur stor effekt det är fråga om osv. Förbundet anser det därför inte vara särskilt meningsfullt att i lag fastställa ett minimipris. Det måste vidare enligt förbundet krävas en mycket god teknisk standard på de minikraftverk som skall anslutas till nätet. I annat fall utgör dessa en uppenbar säkerhetsrisk för förbundets medlemmar som skall arbeta på näten.

Svenska Kraftverksföreningen anför att problemet med ersättningen av kraft från små vattenkraftverk ligger i att produktionskostnaden blivit allt för hög. Investeringar och driftskostnader per producerad kWh tenderar generellt att öka med minskande aggregatsstorlek. Svårigheter för ägare av små vattenkraftverk att sälja sin kraft till priser som täcker kostnaderna kan därför inte undanröjas genom en skyldighet för eldistributör att köpa el till minimipris.

2.4 Överföring av elkraft

2.4.1 Planering och tillståndsgivning beträffande överföringsledningar

Ett stort antal remissinstanser delar *SIND*:s uppfattning att planeringen av kraftledningsutbyggnader bör förbättras och att detta kan ske i enlighet med det föreslagna samrådsförfarandet. Ett par remissinstanser anser emellertid att det inte är tillräckligt med ett frivilligt samrådsförfarande. I stället bör bl. a. en obligatorisk behovsprövning för kraftledningar övervägas. *Överbefälhavaren* betonar att ett decentraliserat frivilligt samråd innebär risk för att väsentliga försvarsintressen inte blir beaktade i tid. Enligt *televerkets* uppfattning är det samråd som f. n. förekommer i vissa fall ofullständigt. En viss formalisering av samrådsförfarandet ger säkerligen enligt verket bättre möjligheter till information om planerade kraftledning- ar. *Vägverket* instämmer i bedömningen att samråd mellan berörda intres- senter bör ske på ett tidigt stadium. En förutsättning för att de frivilliga samråden skall fungera tillfredsställande är enligt *riksantikvarieämbetets* uppfattning att företrädarna för den regionala kulturminnesvården på ett aktivt sätt bereds tillfälle att medverka i samrådsprocessen. *Lantbrukssty- relsen* anser det väsentligt att regionala samråd sker i ett sådant tidigt planeringsskede att reella möjligheter till påverkan av bl. a. den aktuella ledningsdragningen föreligger. För att bättre möjliggöra en bedömning av

planerad ledningssträckning bör alternativa sträckningar alltid utredas om inte ett läge bedöms som självklart. *Planverket* anför att den föreslagna formen för samordning mellan kraftbolag, myndigheter och övriga intressenter på länsnivå är i linje med vad som rekommenderats i planverkets rapport *Kraftledningar i fysisk planering* (rapport 46, 1978) och framhåller vikten av att samordningen innehållsmässigt behandlar de strategiska frågorna om utbyggnadsbehov, alternativa sträckningar och konsekvensbeskrivningar. Ett fungerande centralt samråd bör ge ökad stadga åt samordningsarbetet på länsnivå, där relationerna till kommunernas fysiska planer är av vital betydelse. *Planverket* vill också framhålla att de föreslagna samråden med redovisning av kraftföretagens utbyggnadsbehov/planer stämmer väl med tankegångarna för uppbyggnaden av ett nytt planeringssystem enligt plan- och byggnadslagsutredningens betänkande (Ny plan- och bygglag, SOU 1979: 05, 66). Av marköversikten, som avses vara den kommunomfattande översiktplanen bör följaktligen framgå på vad sätt kommunen genom markreservat etc. avser att säkerställa framkomligheten för behövliga överföringsledningar.

Länsstyrelsen i Jämtlands län sätter i fråga om inte ett större ansvar skulle åvila kraftföretagen när det gäller att beskriva konsekvenserna av ett ändrat markutnyttjande. I sammanhanget påpekar länsstyrelsen önskemålet av att prövning av överföringsledning och utbyggnaden av vattenkraftverk samordnas varigenom ett kraftföretags totala inverkan på naturmiljön skulle kunna göras. Liknande synpunkter anføres av *länsstyrelsen i Malmöhus län* som understryker behovet av ett centralt samråd avseende hela den storskaliga energiförsörjningen såsom kraftverk, kraftledningar, ställverk, transformatorstationer o. d.

Länsstyrelsen i Kalmar län anser att den information som lämnas vid det frivilliga samrådet inte bara bör omfatta planerad utbyggnad utan också förväntade förändringar i indelningen av distributionsområdena. Länsstyrelsen anser att tidsperioden under vilken samrådsförfarandet skall bedrivas inte får göras för kort.

Länsstyrelsen i Norrbottens län framhåller att den fysiska samhällsplaneringen skall ske genom kommunernas försorg. Endast genom kommunernas arbete med områdesplanering och kommunöversikt kan enskilda människor, organisationer och sammanslutningar ges möjlighet att på ett aktivt sätt delta i planeringen.

Vattenfallsverket anför att planeringen av stamnätet i ett längre tidsperspektiv avser ledningar vilkas behov inte kan prövas seriöst vid ett centralt samråd. Kraftföretagen bör emellertid informera länsstyrelser, kommuner och övriga intressenter om tänkbara utbygganden av stamnätet under kommande 10–20-årsperiod. Denna informationsverksamhet ryms inom det redan pågående regionala samrådet. Erfarenheterna från de pågående regionala samråden bör erhållas innan en eventuell central samrådsorganisation aktualiseras.

Naturvårdsverket anser det vara önskvärt med ett övergripande politiskt beslut i samband med planeringen av kraftledningssträckningar. Denna uppfattning delas av *skogsstyrelsen* som anför att det av SIND förordade samrådsförfarandet inte tillgodoser kravet på en bättre samordning av eldistributionen. Ett onödigt och på sikt inte obetydligt bortfall av skogsmark skulle kunna undvikas om regler för behovsprövning och obligatoriskt samråd infördes i ellagen. Genom att samordna olika kraftbolags leveranser så att de utnyttjar samma ledningar och ledningsgator när detta är möjligt skulle enligt styrelsen mycken skogsmark kunna sparas. Om en sådan samordning skall bli möjlig måste koncessionsmyndigheten ha medel och resurser till sitt förloppande i högre grad än f. n. för att styra byggandet av nya kraftledningar. Styrelsen anser vidare att koncessionsmyndigheten även borde kunna föreskriva ombyggnad av äldre ledningar i stället för nybyggnad. Regler borde även införas som gör det möjligt att föreskriva att olika kraftleverantörer utnyttjar samma ledning.

Även *LRF* behandlar i sitt yttrande frågan om en behovsprövning och anför att SIND:s förslag till samråd innebär väsentliga förbättringar i planeringen än den som bedrivs f. n. på frivillig basis men att en koncessionsprövning i två steg varit att föredra eftersom det är väsentligt att frågan om behovet av en kraftledning klarläggs på ett tidigt stadium. Bedömningen av planmässigheten i ett kraftföretags utbyggnadsplaner bör också enligt förbundets uppfattning avse förändringar i den energipolitiska utvecklingen samt hänsynstagande till regionala förändringar. En försöksverksamhet i enlighet med SIND:s förslag kan dock enligt förbundets uppfattning vara ett viktigt mellansteg till en mer integrerad planering. Förbundet anser vidare att det behövs en precisering av det frivilliga samrådsförfarandet och principerna för detta samt att syftet med förfarandet förtydligas.

Stockholms läns landsting anser också att ett koncessionsförfarande i två steg hade varit att föredra. Det skulle kunna ge sådana fördelar att ett ytterligare studium av ett sådant system vore väl motiverat.

2.4.2 Koncessionsansökans innehåll

Inte någon av remissinstanserna har någon erinran mot att bestämmelser i ellagen ersätts av föreskrifter enligt SIND:s förslag. *Vägverket* anser sålunda att det är viktigt att ansökningshandlingarna med hänsyn till bl. a. remissbehandlingen ger en fullständig beskrivning av det tillämnade företaget. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* anser att bevakningen av naturvårdens intressen många gånger blir dålig i koncessionsärenden och sätter därför i fråga om inte ett större ansvar borde åligga kraftföretagen när det gäller att beskriva konsekvenserna av ett ändrat markutnyttjande. *Planverket* har en liknande uppfattning och föreslår att ansökningshandlingarna bör ange på vilket sätt tänkta ledningsdragningar eventuellt står i konflikt med motstående intressen.

Naturvårdsverket framhåller också vikten av en beskrivning av miljökonsekvenserna för att kunna ta ställning till en föreslagen ledningssträckning. Övergripande bör konsekvensbeskrivningen redovisa påverkan på människa, fauna och mikroorganismer samt behandla ljudstörningar och luftföroreningar samt inverkan av elektriska och magnetiska fält. Konsekvenserna av ledningens inverkan på landskapsbilden och bevarandetressen som kulturminnes- och naturvård bör också belysas i en sådan beskrivning.

Skogsstyrelsen och *LRF* understryker behovet av att alternativa lösningar och argument för dessa presenteras. Styrelsen anser vidare att koncessionsansökan skall åtföljas av en markbeskrivning med angivande av ledningsgatans och skogsgatans bredd och längduppgifter för olika markslag såsom skogsmark, jordbruksmark, impediment och vatten.

Vattenfallsverket har inte heller något att erinra mot kravet på mer fullständigt underlag för bedömning av koncessionsansökningarna, speciellt om förändringarna kan förkorta ansökningarnas handläggningstid.

2.4.3 Förbud att i vissa fall bygga transformatorstation

Överbefälhavaren förordar att det införs koncessionsplikt för transformatorstationer m. m. för att koncessionsprövningen och prövningen av krigsskyddsfrågorna skall kunna samordnas.

Några remissinstanser, bland dem *statens vattenfallsverk* och *Göteborgsregionens kommunalförbund*, föreslår att förbudet att uppföra transformatorstationer endast bör gälla så länge koncession ej meddelats för enbart en ledning eller den väsentligaste ledningen.

Vissa remissinstanser, bl. a. *statens elektriska inspektion*, *övre norra distriktet*, *statens elektriska inspektion*, *nedre norra distriktet*, *statens elektriska inspektion*, *södra distriktet*, *Kalmar kommun* och *Svenska elverksföreningen* framhåller att gränsen 50 kilovolt för strömtillförsel inte är en särskilt bra gräns när det gäller storlek och utförande av en transformatorstation. Några av dessa remissinstanser framhåller att det inte är någon avgörande skillnad mellan sådana stationer som skall tillföras 50 kilovolt och sådana som skall tillföras en spänning strax därunder.

Bl. a. några av de nyss nämnda remissinstanserna föreslår att också kopplingsstationer bör omfattas av förbudet.

Jämtlandskraft AB och *Svenska Kraftverksföreningen* anser att förbudet inte bör gälla stationer som prövas i särskild ordning.

Några remissinstanser, bl. a. *Svenska Elverksföreningen* och några enskilda kraftföretag anser slutligen att transformatorstationer undantagsvis skall kunna byggas innan koncession meddelats för anslutande ledningar.

2.4.4 Återställningsarbeten m. m.

Riksantikvarieämbetet påpekar att äldre anläggningar kan ha ett betydande historiskt värde, varför det finns skäl att i vissa fall samråda med kulturminnesvårdande myndigheter innan återställningsåtgärder vidtas.

Några remissinstanser, bl. a. *statens vattenfallsverk*, *Svenska Elverksföreningen* samt *Göteborgsregionens kommunalförbund* förordar att skyldigheten att vidta återställningsarbeten bör begränsas till luftledning. Vattenfallsverket anser vidare att skyldigheten bör gälla endast borttagande av stolpar och stolpfundament samt fyllning av hål.

Sydkraft AB och några andra remissinstanser efterlyser en närmare precisering av skyldighetens omfattning.

2.5 Bestämmelser om spänningsgräns

Förslaget att höja spänningsgränsen i 5 § 1 mom. ellagen från 600 till 1 000 volt tillstyrks av samtliga remissinstanser, som yttrat sig i frågan.

2.6 Ansvarsbestämmelser

Förslaget att utvidga straffansvaret till att omfatta också framdragande av ledning tillstyrks eller lämnas utan erinringar av flertalet remissinstanser.

Behovet av en allmän skärpning av ansvarsbestämmelserna avstyrks eller ifrågasätts av ett antal remissinstanser, bl. a. *statens vattenfallsverk*, *Kalmar kommun*, *REL* och *Svenska Kraftverksföreningen*.

2.7 Övriga frågor

Statens järnvägar framhåller att förbudet att dra fram en elektrisk starkströmsledning innan koncession meddelats kan innebära svårigheter, t. ex. vid järnvägs elektrifiering i sysselsättningsbefrämjande syfte, och föreslår därför att undantag föreskrivs för anläggningar för elektrisk tågdrift. *Svenska Elektrikerförbundet* förordar för sin del att koncessionsplikten slopas för vissa företag.

Några remissinstanser, bl. a. *lantbruksstyrelsen* och *Lantbrukarnas Riksförbund* föreslår att det berörda förbudet också skall gälla tecknande av nyttjanderäts- eller servitutavtal före koncessionsprövningen.

Bl. a. *LRF* och *Lantbrukarnas länsförbund i Kalmar län* tar upp reglerna om flyttning av kraftledning och fördelning av kostnaderna härför i 5 a–5 b §§ ellagen. Riksförbundet framhåller att det finns ett behov av att dessa regler ses över och föreslår att SIND får i uppgift att göra en sådan översyn. Länsförbundet anser att reglerna bör ändras så att ledningsägarens skyldighet att ändra eller flytta ledning bör vara tillämpliga oavsett den form i vilken en markupplåtelse skett.

Bilaga B

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-01-28

Närvarande: statsminister Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Tillander, Ahrland.

Föredragande: statsrådet Eliasson.

Lagrårsremiss med förslag till lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

1 Inledning

Riksdagen beslutade år 1976 (prop. 1975/76: 100 bil. 15, NU 1975/76: 45, rskr 1975/76: 263) bl. a. om vissa riktlinjer för eldistributionens strukturomvandling. Riksdagsbeslutet innebar bl. a. att strukturomvandlingen i huvudsak skulle fortgå på frivillig väg och att den skulle ske med utgångspunkt i att huvudansvaret för distributionens ordnande skulle åvila det allmänna. Omstruktureringen skulle vidare ske så att distributionsföretag fördes samman eller gick upp i företag som medgav en rationell verksamhet för att kunna tillgodose konsumenternas krav på driftsäkerhet, störningsberedskap, elkvalitet och service.

I den proposition som riksdagsbeslutet grundades på anfördes att det fick ankomma på statens industriverk (SIND) att, med utgångspunkt i de erfarenheter som gjordes i verkets fortsatta arbete med eldistributionsfrågor, överväga om det behövdes lagstiftning eller andra åtgärder för att trygga en fortsatt utveckling enligt angivna riktlinjer.

SIND har i enlighet härmed övervägt denna fråga och i augusti 1980 redovisat sina överväganden i rapporten (SIND PM 1980: 9) Distribution och överföring av elkraft, förslag till vissa ändringar i ellagen (1902: 71 s. 1), m. m.

Efter remiss har yttranden över SIND:s rapport avgetts av överbefälhavaren, televerket, statens järnvägar, statens vägverk, riksantikvarieämbetet, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens planverk, statens naturvårdsverk, statens vattenfallsverk, statens elektriska inspektion, övre norra, nedre norra, östra, södra och västra distrikten, krigsskyddsnämnden

för kraftanläggningar, länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar, Malmöhus, Kopparbergs, Älvsborgs, Jämtlands och Norrbottens län, Göteborgsregionens kommunalförbund, Landsorganisationen i Sverige, Lantbrukarnas Riksförbund, Riksförbundet Eldistributörerna – REL, AB Skandinaviska Elverk, Sveriges Skogsägareföreningars Riksförbund, Statsanställdas Förbund, Stockholms läns landsting, Svenska Elektrikerförbundet, Svenska Elverksföreningen, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Samernas Riksförbund, Sydkraft AB, Sydvästra Skånes kommunalförbund och Tjänstemännens Centralorganisation.

Några remissinstanser har överlämnat yttranden av vissa andra organ. Lantbruksstyrelsen har överlämnat yttranden av lantbruksnämnderna i Stockholms, Kristianstads och Västerbottens län. Skogsstyrelsen har överlämnat yttranden av skogsvårdsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs och Värmlands län. Länsstyrelsen i Kalmar län har överlämnat yttranden av lantbruksnämnden och skogsvårdsstyrelsen i länet, Kalmar, Nybro, Oskarshamn, Vimmerby och Västerviks kommuner samt Lantbrukarnas länsförbund i Kalmar län. Slutligen har länsstyrelsen i Jämtlands län överlämnat yttranden av Härjedalens, Åre och Östersunds kommuner samt Bergs Tingslags Elektriska AB, Härjeåns Kraft AB och Jämtlandskraft AB.

Härutöver har i anslutning till remissen inkommit yttrande från Svenska Elektriska Kommissionen.

I sin rapport tar SIND upp flera frågor om distribution och överföring av elkraft. En fråga som tas upp är om det behövs bestämmelser om skyldighet för ett företag vars koncession löpt ut att avstå sin anläggning till den nya distributören. En annan fråga som behandlas i rapporten är behovet av en möjlighet att kunna återkalla en koncession av rationaliseringsskäl. Vidare övervägs behovet av fortsatta ekonomiska stödåtgärder för att underlätta och påskynda rationaliseringen. Också frågan om skyldighet för en eldistributör att ta emot elenergi från små kraftverk berörs. Härutöver behandlar SIND vissa åtgärder för att få till stånd en bättre anpassning av planeringen av ledningsnätets utbyggnad till övrig samhällsplanering.

I dessa hänseenden föreslår SIND inte några lagstiftningsåtgärder. I stället förordar SIND vissa andra åtgärder för att underlätta rationaliseringsarbetet och för att åstadkomma en bättre samordning mellan planeringen på elområdet och samhällsplaneringen i övrigt.

I några hänseenden föreslår SIND emellertid ändringar i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen). Dessa förslag gäller förbud mot byggande av transformatorstationer innan koncession har meddelats för anslutande ledningar och skyldighet för ledningsinnehavare att ta bort obehövliga ledningar vid koncessionens upphörande. Slutligen föreslås vissa ändringar av teknisk art samt ändringar i ansvarsbestämmelserna.

En proposition beträffande de frågor som behandlas i SIND:s rapport förbereds f. n. inom industridepartementet. Jag räknar med att den kan föreläggas riksdagen under våren 1982. Frågan om lagstiftning på grundval av SIND:s rapport bör emellertid redan nu tas upp till behandling med hänsyn till att lagrådets yttrande bör inhämtas. Till protokollet i detta ärende bör som *bilaga 1* fogas SIND:s lagförslag liksom de delar av rapporten där förslaget motiveras. Som *bilaga 2* bör fogas en sammanställning av remissyttrandena i vad dessa avser lagförslaget¹. En inom industridepartementet upprättad redogörelse för vissa författningsbestämmelser rörande elektriska anläggningar bör fogas till protokollet som *bilaga 3*.

2 Allmän motivering

2.1 Inledning

Som jag inledningsvis nämnt föreslår SIND i sin rapport lagstiftningsåtgärder endast i vissa avseenden när det gäller eldistributionen. I andra avseenden förordar SIND åtgärder av annat slag. Det är också min uppfattning att rationaliseringsarbetet bör fortgå och planeringen förbättras i huvudsak med stöd av andra åtgärder än lagstiftning. Till dessa åtgärder avser jag som nämnts att återkomma i ett annat sammanhang. I det följande tar jag upp de frågor som bör bli föremål för lagstiftning.

2.2 Åtgärder i syfte att förhindra att koncessionsprövningen föregrips

Enligt 2 § 1 mom. ellagen krävs det koncession för att få dra fram eller begagna en elektrisk starkströmsledning. Påföljd i form av böter kan dock bara drabba den som begagnar ledningen utan koncession. En ledning kan således utan straffansvar dras fram innan koncessionsärendet prövats. Transformatorstationer och liknande anläggningar som behövs för ledningen är överhuvudtaget inte koncessionspliktiga.

Även om det tillhör undantagen inträffar det att arbetena på en koncessionspliktig ledning hunnit så långt att koncessionsmyndigheten i praktiken inte kunnat förutsättningslöst pröva ärendet. De åtgärder som i sådana fall kan ha vidtagits med stöd av avtal med berörda fastighetsägare är bl. a. upphuggning av kraftledningsgator i skogsmark, schaktningsarbeten, stolpresning, uppförande av transformatorstationer och liknande åtgärder. I enstaka fall har kraftledningen till och med i sin helhet färdigställts före prövningen.

I syfte att förhindra att kraftföretagen före koncessionsprövningen påbörjar arbetet med ledningar och därtill hörande anläggningar i sådan omfattning att koncessionsmyndigheten inte förutsättningslöst kan pröva

¹ Bilagorna 1 och 2 uteslutna här. En sammanfattning av SIND:s rapport jämte en sammanställning av remissyttrandena finns i Bilaga A.

ärendet föreslår SIND att ellagen ändras i två hänseenden. Det ena förslaget innebär att det införs ett förbud mot att bygga större transformatorstationer innan koncession meddelats för framdragande och utnyttjande av anslutande ledningar. Enligt detta förslag skall förbudet omfatta stationer som är avsedda att tillföras en spänning av 50 kilovolt eller däröver. Det andra förslaget innebär att det i motsats till vad som gäller f. n. skall vara förenat med straffansvar att dra fram en ledning utan koncession. SIND föreslår därutöver en allmän skärpning av ellagens ansvarsbestämmelser.

De remissinstanser som yttrat sig över rapporten i dessa delar har i allmänhet godtagit förslaget om förbud att uppföra transformatorstationer före koncessionsprövningen. Vissa remissinstanser bl. a. statens vattenfallsverk, statens elektriska inspektion nedre, norra och södra distriktet samt Svenska Elverksföreningen vill dock göra vissa ändringar i utformningen av den föreslagna bestämmelsen. Sålunda förordas bl. a. att förbudet utsträcks till att gälla också vissa andra anläggningar för sammankoppling av ledningar. SIND:s förslag till ändringar i ansvarsbestämmelserna har också godtagits av flera remissinstanser. Några, bl. a. vattenfallsverket, Svenska Kraftverksföreningen och Riksförbundet Eldistributörerna, finner dock skärpningarna obehövliga.

För egen del vill jag anföra följande.

Även jag finner det otillfredsställande att en sökande i ett koncessionsärende genom åtgärder av angivet slag kan påverka bedömningen av ledningssträckningen och därmed försvåra en förutsättningslös prövning av ärendet. Jag delar därför SIND:s uppfattning att lagstiftningsåtgärder bör vidtas för att komma till rätta med detta.

Jag kan därvid ansluta mig till SIND:s förslag att i ellagen införa ett förbud mot att före koncessionsprövningen uppföra vissa transformatorstationer som hör till en ledning. I likhet med några remissinstanser anser jag emellertid att förbudet bör avse inte bara transformatorstationer utan också kopplingsstationer, dvs. stationer som har till ändamål att koppla samman ledningar med samma spänning.

Med hänsyn till syftet med förbudet bör det inte omfatta alla stationer utan endast stationer av någon betydelse. Det är givetvis svårt att i detta hänseende dra en från alla synpunkter helt invändningsfri gräns mellan sådana stationer som bör falla innanför förbudet och sådana som bör falla utanför. I likhet med SIND anser jag att det lämpligaste är att låta den spänning för vilken stationen är avsedd vara utslagsgivande. Några remissinstanser har emellertid påpekat att det i allmänhet inte föreligger någon skillnad i fråga om storlek och utförande mellan stationer med spänningen 50 kilovolt och stationer med en något lägre spänning. Med hänsyn härtill förordar jag att förbudet bör omfatta stationer som är avsedda för en spänning av minst 40 kilovolt.

Förbudet bör gälla till dess att koncession har meddelats eller särskilt medgivande enligt 2 § 8 mom. ellagen lämnats för minst en av de nya ledningar som skall anslutas till stationen.

Enligt 2 § 8 mom. ellagen äger regeringen eller den som regeringen bemyndigar förklara att hinder inte möter mot att dra fram en ledning redan innan erforderlig koncession har meddelats. Bestämmelsen ger en möjlighet att i särskilt angelägna fall ge tillstånd till igångsättning redan innan koncessionsärendet slutligt prövats. Denna bestämmelse bör, som några remissinstanser föreslagit, utvidgas så att särskilt undantag skall kunna lämnas också från det förbud att bygga transformator- eller kopplingsstationer, som jag nyss förordat.

När det så gäller ellagens ansvarsbestämmelser delar jag SIND:s uppfattning att det i fortsättningen bör vara förenat med straff inte bara att olovligen begagna en koncessionspliktig ledning utan också att påbörja ledningsbyggandet innan koncession meddelats. De åtgärder som enligt min mening bör omfattas av ansvarsbestämmelserna är skogsavverkning och schaktning för att bereda plats för ledningen, stolpresning och upphängning av ledningen, nedgrävning av jordkablar och därmed jämförliga arbeten. Däremot skulle det enligt min mening föra för långt att, som vissa remissinstanser föreslagit, förhindra att kraftföretagen tar upp förhandlingar med markägare och träffar uppgörelser om nyttjanderätt eller servitut. Också sådana förberedande åtgärder som markundersökningar, stakning, upphuggande av siktgator och liknande bör få vidtas utan hinder av att koncessionsärendet ännu inte avgjorts.

SIND:s förslag är så utformat att påföljd skall drabba den som utan erforderlig koncession drar fram en elektrisk starkströmsledning. Den föreslagna regeln bygger på uppfattningen att begreppet framdrager innefattar sådana åtgärder som enligt vad jag nyss anfört bör förhindras innan koncessionsärendet avgjorts. Också de remissinstanser som yttrat sig i frågan tycks ha denna uppfattning. För egen del instämmer jag i denna uppfattning och förordar därför att ansvarsbestämmelserna i ellagen ändras så att de också omfattar den som drar fram en ledning utan koncession, där detta krävs. Om ansvarsbestämmelserna nu ändras på det sätt jag förordat, bör det i ellagen klart slås fast att begreppet framdrager har den innebörd, som jag har angett. Jag förordar därför att det i lagen uttryckligen anges vilka åtgärder som skall räknas till en lednings framdragande.

Också brott mot förbudet att bygga vissa transformator- och kopplingsstationer före koncessionsprövningen bör vara förenat med straffpåföljd.

Ansvarsbestämmelserna bör därutöver fortsättningsvis i likhet med vad som gäller enligt lagen (1978: 160) om vissa rörledningar (rörledningslagen) inte tillämpas subsidiärt i förhållande till brottsbalken.

Enligt SIND:s förslag bör vidare påföljden för brott mot koncessionsplikten skärpas på så sätt att inte bara böter utan också fängelse i högst sex månader bör ingå i straffskalan. Flera remissinstanser som yttrat sig i denna fråga har avstyrkt förslaget eller i varje fall ifrågasatt behovet av skärpningen. Såvitt känt har straffbestämmelsen inte tillämpats i praktiken, i varje fall inte på mycket länge, och enligt min mening saknas

tillräckliga skäl för en skärpning. Jag vill således inte förorda SIND:s förslag i detta hänseende.

Jag vill avslutningsvis framhålla följande.

Någon remissinstans har framhållit att förbudet mot att dra fram en ledning före koncessionsprövningen är mindre lämpligt i de fall framdragandet från allmän synpunkt framstår som så brådskande att prövningen av koncessionsansökan inte kan avvaktas. I detta hänseende vill jag erinra om den nyss berörda bestämmelsen i 2 § 8 mom. ellagen. Enligt min mening är den undantagsmöjlighet som finns där tillräcklig för att tillgodose det behov som denna remissinstans tagit upp.

2.3 Återställningsarbeten m. m.

I ellagen (5–5 b §§) finns bestämmelser om skyldighet för innehavare av elektrisk ledning att under vissa omständigheter vidta skyddsåtgärder eller att ändra eller flytta en ledning. Bestämmelserna reglerar också ansvaret för de kostnader som kan uppkomma genom sådana åtgärder. Några bestämmelser som reglerar vad som skall hända med en ledning sedan koncessionen upphört finns däremot inte och det har ibland inträffat att ledningar och därtill hörande anläggningar får stå kvar efter det att koncessionen upphört.

SIND föreslår att ellagen kompletteras med bestämmelser om skyldighet för koncessionshavaren att ta bort ledningar och vidta andra återställningsåtgärder när koncessionen upphör, om det är påkallat från allmän eller enskild synpunkt. Förslaget är utarbetat med motsvarande bestämmelser i rörledningslagen som mönster.

De remissinstanser som yttrat sig över rapporten i denna del ansluter sig i huvudsak till förslaget. Bl. a. statens vattenfallsverk, Svenska Elverksföreningen och Göteborgsregionens kommunalförbund ifrågasätter dock om skyldigheten bör omfatta också t. ex. jord- och sjökablar. Det har också ifrågasatts om skyldigheten bör omfatta ledningar som uppförts med stöd av områdeskoncession.

För egen del vill jag anföra följande.

Det är givetvis inte tillfredsställande att ledningar och därtill hörande anläggningar till förfång både för enskilda och det allmänna får stå kvar efter det att koncessionen upphört. Jag delar därför uppfattningen att den som senast har innehaft koncessionen bör ha en principiell skyldighet att ta bort ledningarna och därtill hörande anläggningar samt att vidta andra återställningsarbeten. Det är i och för sig möjligt att ta in föreskrifter om återställningsåtgärder i koncessionsbeslutet, men jag anser att en sådan grundläggande regel bör komma till uttryck direkt i lagen. Sådana regler finns som nämnts i rörledningslagen. Förhållandena är likartade när det gäller elektriska starkströmsledningar. Enligt min mening bör reglerna om skyldighet att vidta återställning därför utformas på i huvudsak samma sätt i ellagen som i rörledningslagen. Detta innebär följande.

Som en allmän regel bör gälla att skyldigheten att vidta återställningsåtgärder skall föreligga, om detta är påkallat för att tillgodose ett allmänt eller enskilt intresse av någon betydelse. Bestämmelsen bör ges den utformningen, att den som senast har innehaft koncessionen skall vara skyldig att ta bort ledningen och vidta andra åtgärder för återställning, om det är påkallat från allmän eller enskild synpunkt. Det bör ankomma på regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att pröva om och i vad mån skyldighet att vidta åtgärder för återställning föreligger. Prövningen bör ske antingen i samband med att en koncession återkallas enligt 2 § 6 mom. ellagen eller som ett särskilt ärende när koncessionstiden går ut. Den som inte fullgör sin skyldighet bör kunna föreläggas att fullgöra den. Det bör finnas en möjlighet att förena skyldigheten med vite.

Utöver vad SIND föreslagit anser jag att skyldigheten att ta bort en ledning och att vidta återställningsåtgärder också bör gälla om ledningen dragits fram utan koncession.

Om en koncessionspliktig ledning dragits fram utan koncession bör sålunda ledningsinnehavaren kunna föreläggas att ta bort den och vidta andra återställningsåtgärder, om det är påkallat från enskild eller allmän synpunkt. Också ett sådant föreläggande bör kunna förenas med vite.

Som jag nämnt har några remissinstanser tagit upp frågan vilka ledningar som skall omfattas av den föreslagna skyldigheten. Enligt min mening bör skyldigheten omfatta i princip alla slags koncessionspliktiga ledningar. Skyldigheten bör sålunda omfatta även ledningar som uppförts med stöd av områdeskoncession liksom också jord- och sjökablar.

Även i fråga om borttagande av elledningar och återställning i anslutning därtill kan liksom i fråga om rörledningar annans mark behöva tas i anspråk. Också denna fråga bör lösas enligt mönster av rörledningslagen. Kan överenskommelse i frågan inte träffas med berörda sakägare, bör sålunda regeringen eller den myndighet som regeringen utser kunna besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid. Som allmän regel bör gälla att återställningsarbetet skall utföras så att minsta skada och intrång vållas. Byggnad bör få uppföras och väg byggas endast efter samtycke från markens ägare och innehavare av nyttjanderätt och servitut eller efter myndighetstillstånd. Medför återställningsarbetet skada eller intrång, bör ersättning utgå. Tvister rörande ersättningen bör prövas av fastighetsdomstolen.

Jag vill i sammanhanget ta upp ytterligare en fråga som aktualiserats under remissbehandlingen. Det finns i ellagen bestämmelser (5 b §) som innebär skyldighet för en ledningsägare att på egen bekostnad ändra eller flytta ledningen om den på grund av ändrade förhållanden medför betydande olägenhet för en fastighet. Skyldigheten gäller dock endast i fråga om ledningar som dragits fram med stöd av expropriation. Några remissinstanser har anfört att det finns skäl låta skyldigheten gälla också i fråga om ledningar som dragits fram på annan grund än expropriation. Lantbrukar-

nas riksförbund har förordat att SIND får i uppdrag att se över dessa bestämmelser, medan Lantbrukarnas länsförbund i Kalmar har föreslagit att bestämmelserna ändras så att skyldigheten kommer att gälla i fråga om alla former av markupplåtelser.

För egen del vill jag anföra följande.

Som framgår av SIND:s rapport når uppkommande tvister i detta hänseende regelmässigt en lösning genom förhandlingar. Härutöver vill jag framhålla att jag, som jag berört, senare kommer att föreslå vissa åtgärder, som syftar till att bättre anpassa ledningssträckningarna till samhällsplaneringen i övrigt. Detta bör leda till att behovet av att flytta eller ändra ledningar blir mindre i framtiden. Med hänsyn härtill anser jag att några åtgärder i fråga om de aktualiserade bestämmelserna f. n. inte är påkallade.

2.4 Övriga frågor

Gällande regler i ellagen innehåller (3 §) tämligen detaljerade regler om vad en koncessionsansökan skall innehålla och om det remissförfarande som skall föregå ett koncessionsbeslut.

SIND har föreslagit att dessa bestämmelser skall utmönstras från ellagen och att dessa frågor i stället skall regleras genom förordning. Jag ansluter mig till detta förslag.

I 5 § 1 mom. andra stycket ellagen föreskrivs vidare skyldighet för innehavare av vissa starkströmsanläggningar att förebygga skador eller störningar genom inverkan på andra elektriska anläggningar. De anläggningar som skall skyddas mot inverkan är f. n. anläggningar med en spänning av högst 600 volt. Med hänsyn till den tekniska utvecklingen på det elektriska materielområdet föreslår SIND att gränsen höjs till 1 000 volt. SIND påpekar också att den internationella standardiseringsverksamheten och flera andra länders starkströmsföreskrifter bygger på denna spänningssgräns. Några invändningar mot detta förslag har inte framkommit vid remissbehandlingen och jag tillstyrker förslaget.

2.5 Ikraftträdande m. m.

De föreslagna lagändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1982. De nya bestämmelserna om återställningsarbeten bör gälla även i fråga om ledningar som dragits fram före ikraftträdandet om ledningen är i bruk vid ikraftträdandet eller tas i bruk därefter.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom industridepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

4 Specialmotivering

De nya bestämmelserna om återställningsarbeten m. m. har intagits i 3 §, där de ersätter bestämmelserna om ansökningshandlingarnas innehåll m. m. I övrigt har, utan att det särskilt anges i det följande, språket moderniserats i de bestämmelser som ändrats mer än helt obetydligt.

2 § 1 mom.

I första stycket anges liksom tidigare att elektriska starkströmsledningar inte får dras fram eller begagnas utan särskilt tillstånd (koncession). I den nya lydelsen av stycket har tagits in en definition av uttrycket framdragande av ledning. Till en lednings framdragande räknas inte bara själva byggandet av ledningen, dvs. uppförande av stolpar, fundament och liknande samt anbringandet av ledningskablarna, utan också olika åtgärder på marken för att bereda plats för ledningen. Utanför koncessionsplikten faller olika förberedande åtgärder såsom markundersökningar, stakning, upphuggning av siktgator och liknande. Utanför faller också överenskomelser med markägare om servitut och nyttjanderätt beträffande marken.

Som ett nytt tredje stycke har införts en bestämmelse om förbud mot att före koncessionsprövningen uppföra vissa transformator- eller kopplingsstationer. Bestämmelsen innebär att stationer som är avsedda för en spänning av 40 kilovolt eller däröver och som skall anslutas till en eller flera nya ledningar inte får börja byggas förrän koncession meddelats eller särskilt tillstånd enligt 2 § 8 mom. lämnats för framdragande av minst en av de nya ledningarna.

Enligt fjärde stycket får regeringen för vissa slag av ledningar eller stationer eller anläggningar inom vissa områden medge undantag från koncessionsplikten eller från förbudet att före koncession uppföra transformator- eller kopplingsstationer.

2 § 8 mom.

Bestämmelsen gör det möjligt att i vissa fall medge att en koncessionspliktig ledning får dras fram och begagnas utan hinder av att koncessionsärendet ännu inte hunnit avgöras. Denna möjlighet till undantag har sträckts ut till att gälla också förbudet mot att börja bygga transformator- eller kopplingsstationer innan ledningskoncession meddelats eller särskilt medgivande lämnats att påbörja ledningen utan koncession.

2 § 9 mom.

I detta moment finns bestämmelser om ansvar för brott mot bestämmelserna om koncessionstvång m. m. I den nya lydelsen stadgas i motsats till tidigare ansvar också för olovligt framdragande av koncessionspliktig ledning liksom för brott mot förbudet att börja bygga transformator- eller kopplingsstationer. Vad som menas med framdragande har berörts under 2 § 1 mom.

3 §

Paragrafen behandlade tidigare innehållet i koncessionsansökningar och kommunikation i koncessionsärenden. Dessa har nu ersatts med de nya bestämmelserna om återställningsarbeten m. m., som närmare har behandlats i avsnitt 2.3. De har i huvudsak utformats efter mönster av motsvarande bestämmelser i rörledningslagen.

4 §

Paragrafens tredje stycke har ändrats som en konsekvens av ändringen av 3 §.

5 § 1 mom.

I paragrafens andra stycke har gränsvärdet 600 volt höjts till 1000 volt. Motiven för detta finns i avsnitt 2.4 i den allmänna motiveringen. Därutöver har hänvisningen till 3 § 2 mom. a) ersatts med en hänvisning till 4 § tredje stycket som en följd av ändringarna i dessa paragrafer.

Övergångsbestämmelser

Som nämnts i den allmänna motiveringen, avsnitt 2.5, bör ändringarna i ellagen träda i kraft den 1 juli 1982. De nya bestämmelserna om återställningsarbeten m. m. skall gälla även i fråga om ledningar som dragits fram före ikraftträdandet om ledningen är i bruk vid ikraftträdandet eller tas i bruk därefter.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över lagförslaget.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Vissa författningsbestämmelser rörande elektriska anläggningar

De grundläggande bestämmelserna om elektriska anläggningar finns i lagen (1902:71 s. 1), *innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen)*. Med en elektrisk anläggning förstås enligt lagen anläggning med däri ingående särskilda föremål för produktion, upplagring, omformning, överföring, distribution eller nyttjande av elektrisk ström. Elektriska anläggningar indelas med hänsyn till farlighetsgraden i starkströmsanläggningar och svagströmsanläggningar. Regeringen meddelar närmare bestämmelser härom (1 §).

Enligt 2 § 1 mom. ellagen krävs det tillstånd (koncession) för att dra fram eller begagna elektriska starkströmsledningar. Koncessionsfrågor prövas av regeringen eller den regeringen bemyndigar. Koncession skall avse antingen en ledning med en i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ett ledningsnät inom ett visst område (områdeskoncession). Regeringen får medge, att vissa slag av ledningar eller ledningar inom vissa områden skall vara undantagna från koncessionskravet.

Enligt 2 § 2 mom. får koncession inte meddelas med mindre anläggningen är behövlig och förenlig med en planmässig elektrifiering och, då fråga är om områdeskoncession för yrkesmässig distribution, området utgör en med hänsyn till eldistributionens ändamålsenliga anordnande lämplig enhet. En koncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller den regeringen bemyndigar.

Koncession meddelas för viss tid, inte överstigande 40 eller, om särskilda skäl föranleder det, 60 år. När koncession meddelas skall, under förbehåll av allmän och enskild rätt, föreskrivas de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt är påkallade (2 § 3 mom.).

I 2 § 4 mom. finns vissa bestämmelser om skyldighet för den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution att tillhandahålla ström inom området.

Enligt 2 § 5 mom. kan gränserna för en områdeskoncession ändras, om det behövs för en ändamålsenligt distribution och det kan ske utan *synnerlig olägenhet för koncessionshavaren*.

Om en koncessionshavare i väsentlig mån åsidosätter koncessionsvillkor eller skyldighet att leverera ström eller om han under tre år i följd ej har haft ledningen i bruk, kan koncessionen helt eller delvis återkallas (2 § 6 mom.).

I 2 § 7 mom. finns en skyldighet i vissa fall för koncessionshavaren att underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans eller överföring av elektrisk ström.

Enligt 2 § 8 mom. kan, om särskilda skäl föreligger, regeringen eller den regeringen bemyndigar medge att en ledning dras fram redan innan koncession meddelats. I ett sådant fall kan tillstånd också lämnas att ledningen får tas i bruk i avvaktan på att koncessionsärendet prövas. Tillstånd får lämnas för en tid av längst tre år.

I 2 § 9 mom. finns bestämmelser om ansvar för den som olovligen nyttjar en elektrisk starkströmsledning eller bryter mot någon koncessionsföreskrift. Påföljden är böter.

I 3 § finns detaljerade bestämmelser om vad en koncessionsansökan skall innehålla och bestämmelser om kommunikation i koncessionsärenden.

I 4 § första stycket ellagen regleras ansvaret för skador förorsakade genom elektriska anläggningar. Bestämmelserna innebär att anläggningens innehavare är ansvarig, om anläggningen har egen generator eller transformator. Har den inte det, ansvarar innehavaren av den anläggning, som tillfört ström till den anläggning som orsakat skadan. I andra och tredje styckena föreskrivs vissa undantag i fråga om ansvaret.

I 5–5 b) §§ finns bestämmelser om skyddsåtgärder samt om flyttning eller borttagande av ledning i vissa fall m. m. Bestämmelserna innebär i huvudsak följande.

Om en elektrisk anläggning genom inverkan på en redan befintlig anläggning kan vålla skada på person eller egendom eller störning i driften, svarar innehavaren av den förstnämnda anläggningen för erforderliga åtgärder för att förebygga skadan eller störningen. I ett visst fall gäller också sådant ansvar innehavare av en tidigare tillkommen anläggning (5 § 1 mom. andra stycket).

Kan erforderligt skydd med bättre verkan eller till lägre kostnader vinnas genom åtgärd vid någon annan anläggning än som angetts i föregående stycke ankommer det på denna anläggnings innehavare att utföra åtgärder mot ersättning från den primärt ansvarige.

Om en elektrisk ledning dragits fram inom område för trafikled, är innehavaren skyldig att vid ändring av trafikleden vidta de åtgärder som behövs för att ändringen av trafikleden skall kunna genomföras. Särskilda bestämmelser finns i detta hänseende om fördelning av kostnader för sådana åtgärder.

Om en elektrisk ledning efter expropriation har dragits fram i eller över gata, torg, allmän plats eller vattendrag inom område, för vilket finns stadsplan eller byggnadsplan, eller inom fastställt hamnområde och visar det sig att ledningen medför olägenheter i olika hänseenden, skall ledningen på innehavarens bekostnad ändras, flyttas eller tas bort om det behövs.

Även i fråga om annan egendom än som nyss angetts är ledningens innehavare, om den p. g. a. ändrade förhållanden föranleder betydande olägenhet för en fastighet, skyldig att på sin bekostnad ändra eller flytta ledningen. I vissa andra fall där en ledning dragits fram p. g. a. expropriation kan fastighetsägaren på egen bekostnad få ledningen ändrad eller flyttad.

I 6–12 §§ ellagen finns slutligen särskilda bestämmelser om skadestånd.

I *förordningen (1957:601) om elektriska starkströmsanläggningar* finns närmare föreskrifter om sådana anläggningar. I 2 kap. 1 § i denna förordning anges i vilka fall koncession för ledningens framdragande inte behövs.

Bestämmelser om upplåtelse av rätt att för ledning utnyttja utrymme inom en fastighet (ledningrätt) finns i *ledningrättslagen (1973:1144)*. Möjlighet att tvångsvis ta annans mark i anspråk för detta ändamål finns också enligt *expropriationslagen (1972:719)*.

Slutligen kan också vissa bestämmelser i *naturvårdslagen (1964:822)* ha betydelse i sammanhanget. Enligt 20 § naturvårdslagen skall i vissa fall samråd ske med länsstyrelsen i fråga om arbetsföretag som väsentligt kan komma att ändra naturmiljön.

Det remitterade lagförslaget

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar**

Härigenom föreskrivs att 2 § 1 mom., 2 § 8 mom., 2 § 9 mom., 3 och 4 §§ samt 5 § 1 mom. lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

För framdragande eller begagnande av elektrisk starkströmsledning erfordras tillstånd av regeringen eller den regeringen bemyndigar.

Tillstånd må avse ledning med en i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ledningsnät inom visst område (områdeskoncession).

Regeringen äger medgivna, att vissa slag av ledningar eller ledningar inom vissa områden skola vara undantagna från vad i första stycket sägs.

*Föregående lydelse*2 § 1 mom.¹

Elektriska starkströmsledningar får inte dras fram eller begagnas utan tillstånd (koncession) av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Till en lednings framdragande räknas inte bara själva byggandet av ledningen utan också schaktning, skogsavverkning eller därmed jämförliga åtgärder för att bereda plats för ledningen.

Koncessioner skall avse ledningar med en i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ledningsnät inom vissa områden (områdeskoncession).

Transformator- eller kopplingsstationer som är avsedda för en spänning av 40 kilovolt eller däröver och som skall anslutas till en eller flera nya ledningar får inte börja byggas förrän koncession har meddelats eller medgivande enligt 8 mom. lämnats för framdragande av minst en av de nya ledningarna.

Regeringen får medge undantag från bestämmelserna i första och tredje styckena i fråga om vissa slag av ledningar eller stationer eller i fråga om ledningar eller stationer inom vissa områden.

2 § 8 mom.²

Föreligga särskilda skäl att elektrisk starkströmsledning fram-

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får, om sär-

¹ Senaste lydelse 1975: 68.

² Senaste lydelse 1975: 68.

Nuvarande lydelse

drages redan innan erforderlig koncession meddelats, äger regeringen eller den regeringen därtill bemyndigad förklarar hinder i sådant hänseende ej möta; och må därefter, när anläggningen är färdig att tagas i bruk, i avvaktan på att ingiven ansökan om koncession varder slutligt prövad, tillstånd till dess nyttjande tills vidare under tre år meddelas i den ordning regeringen föreskriver.

Föregående lydelse

skilda skäl föreligger, medge att en elektrisk starkströmsledning får dras fram redan innan behövlig koncession har meddelats eller att en transformator- eller kopplingsstation får byggas utan hinder av bestämmelsen i 1 mom. tredje stycket. När ledningen är färdig att tas i bruk får, i den ordning som regeringen föreskriver, tillstånd lämnas att tills vidare under tre år begagna ledningen i avvaktan på att koncessionsansökningen slutligt prövats.

2 § 9 mom.³

Den som olovligen nyttjar elektrisk starkströmsledning eller bryter mot föreskrift som givits vid meddelande av koncession, straffes med dagsböter, där ej förseelsen är särskilt belagd med straff enligt allmän strafflag.

Den som uppsåtligen eller av oaksamhet drar fram eller begagnar en elektrisk starkströmsledning utan att ha koncession, där detta behövs, eller bryter mot något villkor som gäller för en koncession döms till böter.

Till samma påföljd döms den som uppsåtligen eller av oaksamhet bryter mot bestämmelsen i 1 mom. tredje stycket.

3 §⁴

1 mom. Ansökan om linjekoncession skall vara åtföljd av fullständig beskrivning över det tillämnade företaget med kostnadsförslag, avfattning på karta av föreslagen lednings sträckning och av den jord, som för anläggningen erfordras, bestyrkta förteckningar på ägare och innehavare av de fastigheter, över vilka ledningen skall framdragas eller i vilkas mark den skall nedläggas eller som eljest äro för anläggningen behövliga, samt uppgift på de överenskommelser som blivit träffade, eller de hinder, vilka däremot mött.

1 mom. Upphör en koncession att gälla, är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om det krävs från allmän eller enskild synpunkt.

Frågan om skyldighet att vidta sådana åtgärder prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Prövningen skall ske i samband med att koncessionen upphör.

Iakttar den som har haft koncessionen inte vad som har ålagts honom, får den myndighet som avses i andra stycket vid vite förelägga honom att fullgöra sina åligganden. Ett vitesföreläggande skall delges.

³ Senaste lydelse 1957: 383.

⁴ Senaste lydelse av 1 mom. 1972: 721.
Senaste lydelse av 2–5 mom. 1957: 383.

Nuvarande lydelse

2 mom. Ansökan om områdeskoncession skall vara åtföljd av

a) karta över området med angivande av sökanden tillhöriga ledningar med spänning överstigande tvåhundrafemtio volt mellan en ledare och jord eller vid icke direkt jordat system mellan två ledare, jämte matande ledningar och stationer inom området samt huvudsaklig sträckning av ledningar med samma spänning, vilka erfordras enligt den under b) angivna planen;

b) plan över områdets framtida försörjning med elektrisk ström; och

c) uppgift om spänning och strömart.

3 mom. Finnes ej ansökan böra omedelbart avslås, skall tillfälle att yttra sig beredas vederbörande länsstyrelse, kommuner och municipalsamhällen, som beröras av anläggningen, ägare och innehavare av fastigheter, som angivas i 1 mom., så ock annan, som kan lida men av företaget.

4 mom. Vad i 1 mom, stadgats om skyldighet att förete karta samt vissa förteckningar och uppgifter så ock vad i 3 mom. föreskrivits om inhämtande av yttranden gäller ej beträffande ansökan om koncession å ledning inom järnvägsområde.

Föregående lydelse

2 mom. Har en elektrisk starkströmsledning dragits fram utan koncession, där detta behövs, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förelägga ledningens innehavare att ta bort ledningen med tillhörande anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om det krävs från allmän eller enskild synpunkt.

Föreläggandet får förenas med vite. Ett vitesföreläggande skall delges.

3 mom. Om annans mark behöves tas i anspråk för sådana återställningsåtgärder som avses i 1 eller 2 mom., får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningsåtgärderna skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller den myndighet som avses i första stycket lämnat tillstånd till åtgärden. Tillståndet får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningsåtgärderna skall kunna vidtas.

Föranleder återställningsåtgärderna skada eller intrång skall ersättning härför utgå. Talan om ersättning väcks vid den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav ligger.

Nuvarande lydelse

Föregående lydelse

5 mom. *Ansökan om förklaring, varom i 2 § 8 mom. sägs, skall vara åtföljd av karta, varå anläggningen angivits, ävensom av de uppgifter i övrigt rörande anläggningen och dess ändamål, som må erfordras för prövning av sådan ansökan.*

4 §⁵

För skada, orsakad genom inverkan av elektrisk ström från anläggning, som har egen generator eller transformator, ansvare anläggningens innehavare. Har skada timat genom inverkan av elektrisk ström från anläggning, som icke har egen generator eller transformator, svare innehavaren av den anläggning, från vilken strömmen tillförts förstnämnda anläggning.

Har skadan tillkommit genom händelse av högre hand, vare anläggningens innehavare ej ansvarig för skadan, där han icke kunnat genom iakttagande av föreskrivna skyddsåtgärder avvända densamma.

Vad i första stycket sägs gäller ej skada som uppkommit inom byggnad genom inverkan av ström, vilken med en spänning av högst tvåhundrafemtio volt, räknat så som angives i 3 § 2 mom. a), tillförts förbrukningsanläggning för starkström.

Vad i första stycket sägs gäller ej skada som uppkommit inom byggnad genom inverkan av ström, vilken med en spänning av högst tvåhundrafemtio volt mellan en ledare och jord eller vid icke direkt jordat system mellan två ledare tillförts förbrukningsanläggning för starkström.

Med generator eller transformator avses i denna paragraf icke apparat, som alstrar ofarlig elektrisk ström för användning i telegraf-, telefon- eller annan dylik anläggning.

5 § 1 mom.⁶

Kan elektrisk anläggning genom inverkan på redan befintlig dylik anläggning vålla skada å person eller egendom eller störning i driften, svarar innehavaren av förstnämnda anläggning för erforderliga åtgärder vid denna för att förebygga sådan skada eller störning.

Innehavare av starkströmsanläggning, i vilken vid enfasigt fel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än femhundra ampere, vare ock pliktig att, så snart han vunnit kännedom om senare tillkommen anläggning för svagström eller för starkström med en spänning av högst sexhundra volt, räknat så som angives i 3 § 2 mom. a), vidtaga erforderliga åtgärder vid sin anläggning för att före-

Innehavare av starkströmsanläggning, i vilken vid enfasigt fel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än 500 ampere, vare ock pliktig att, så snart han vunnit kännedom om senare tillkommen anläggning för svagström eller för starkström med en spänning av högst 1000 volt, räknat så som angives i 4 § tredje stycket, vidtaga erforderliga åtgärder vid sin anläggning för att förebygga att

⁵ Senaste lydelse 1970: 905.

⁶ Senaste lydelse 1970: 905.

Nuvarande lydelse

bygga att denna genom inverkan på den andra anläggningen medelst induktion eller förhöjda markpotentialer vållar skada å person eller egendom eller annan störning än ljudstörning.

Ändras anläggning i fråga om läge, utförande eller drift så, att ökad risk uppkommer för skada eller störning, skall i fråga om skyldighet att svara för skyddsåtgärder som föranleds av den ökade risken anses som om ny anläggning tillkommit.

Anläggning skall anses ha tillkommit då den togs i bruk. Är anläggning i olika delar att anse som tillkommen vid skilda tidpunkter, skall varje sådan del anses som en särskild anläggning.

Föregående lydelse

denna genom sin inverkan på den andra anläggningen medelst induktion eller förhöjda markpotentialer vållar skada å person eller egendom eller annan störning än ljudstörning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

Bestämmelserna i 3 § i sin nya lydelse tillämpas även i fråga om ledningar som har dragits fram före ikraftträdandet om ledningen är i bruk vid ikraftträdandet eller tas i bruk därefter.

Bilaga C

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1982-03-12

Närvarande: f. d. regeringsrådet Paulsson, regeringsrådet Reuterswärd, jutitierådet Palm.

Enligt lagrådet den 11 februari 1982 tillhandakommet utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 28 januari 1982 har regeringen på hemställan av statsrådet Eliasson beslutat inhämta lagrådets yttrande över upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1902: 71, s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Lagförslaget har inför lagrådet föredragits av avdelningsdirektören Lars Rekke.

Lagrådet yttrar.

De tilltänkta reglerna i 3 § om skyldighet att vidta återställningsåtgärder är enligt den föreslagna övergångsbestämmelsen avsedda att tillämpas också på ledningar som tillkommit före ikraftträdandet, i den mån de då är eller senare tas i bruk. I detta avseende vill lagrådet anföra följande.

Vilka skyldigheter i fråga om återställningsåtgärder som åvilar ledningshavare enligt nu gällande rätt synes oklart. Enligt vissa uttalanden i lagstiftningsärenden på närliggande rättsområden har av allmänna rättsgrundsatser ansetts följa, att innehavare av särskild rätt till mark har skyldighet att vid rättighetens upphörande återställa fastigheten i det skick den motogs (se remiss till lagrådet den 22 januari 1981 med förslag till ny vattenlag m. m. s. 333 med där gjord hänvisning till prop. 1952: 52 s. 127; jfr prop. 1970: 20 B 2 s. 742). Det har emellertid också uttalats att om återställningsåtgärder skulle medföra kostnader som inte står i rimlig proportion till det intrång eller den skada, som bibehållandet av en anläggning skulle förorsaka, fastighetsägaren i stället skulle få nöja sig med ersättning för intrång. Principerna synes inte, såvitt framgår av förarbetena, ha ansetts utan vidare tillämpliga på det område som regleras genom den nyligen tillkomna lagen (1978: 160) om vissa rörledningar, där en regel om återställningsskyldighet motsvarande den som nu föreslås i fråga om kraftledningar har tagits in.

Det kan under alla förhållanden antas, att det redan nu, åtminstone bland de större företagen, är vanligt att återställandet räknas in som en naturlig åtgärd i verksamheten. Övergångsbestämmelsen kan emellertid i andra fall medföra kostnader av en art som inte var förutsedda när koncessionen begärdes och togs i anspråk. Påkallas åtgärden av ett allmänt intresse får en sådan effekt i princip accepteras. I den mån koncessionen upphör som ett led i innehavarens fortgående verksamhet kan återställningskostnaderna också normalt fogas in i driftkalkylerna och beaktas vid

prissättningen. I vissa fall kan däremot ett konsekvent upprätthållande av återställningsskyldigheten beträffande äldre ledningar antas leda till en inte rimlig belastning. En koncession kan exempelvis upphöra i anslutning till att hela eller den huvudsakliga delen av verksamheten läggs ned och detta kan ske förhållandevis kort tid efter det att lagstiftningen har genomförts. Lagrådet förutsätter att den skälighetsavvägning som bör kunna företas inom ramen för bestämmelserna i 3 § sker med särskild hänsyn till sådana och andra särförhållanden i fråga om anläggningar som uppförts före ikraftträdandet.

När för återställningsåtgärder talar uteslutande enskilda intressen kommer frågan om tillämpning av de nya reglerna på redan bestående förhållanden delvis i ett annat läge. Givetvis råder det avtalsfrihet på detta område och parterna har därför haft rätt att träffa överenskommelse sig emellan efter gottfinnande. Då de nya bestämmelserna i 3 § uppenbarligen anses konstituera en mycket vidsträckt rätt att vidta återställningsåtgärder till förmån också för enskild rätt kan det inte uteslutas att den föreslagna övergångsregleringen kan komma i strid med principen att nya bestämmelser inte bör få tillbakaverkande kraft i privaträttsliga förhållanden på områden där det råder avtalsfrihet. Det måste bli en svår och förmodligen många gånger omöjlig uppgift att utreda och bedöma, i vad mån koncessionshavare redan i samband med anläggningens tillkomst kan anses ha kompenserat markägare för framtida återställningsåtgärder. Övergångsproblematiken har inte i något avseende belysts vare sig i remissyttrandena över industriverkets rapport eller i övrigt i lagrådsremissen. Konsekvenserna, om också beträffande äldre ledningar enskilda intressen skall beaktas på sätt som har föreslagits, kan därför inte överblickas. Lagrådet finner sig i detta läge inte kunna tillstyrka övergångsbestämmelserna i denna del.

Lagrådet, som inte finner anledning föreligga att det fall att en ledning byggts utan koncession särbehandlas i nu aktuellt hänseende, föreslår att övergångsbestämmelsen får följande lydelse.

”Har en ledning som avses i denna lag dragits fram före ikraftträdandet tillämpas bestämmelserna i 3 § i den nya lydelsen endast om ledningen är i bruk vid ikraftträdandet eller tas i bruk därefter och återställningsåtgärden är påkallad från allmän synpunkt.”

I övrigt föranleder lagförslaget inte någon erinran från lagrådets sida.

Innehållsförteckning

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 mars 1982 ...	14
1 Inledning	14
2 Föredragandens överväganden	16
2.1 Planering av kraftledningar m. m.	16
2.2 Lagstiftningsfrågor	21
3 Hemställan	22
4 Beslut	22
Bilaga A Sammanfattning av och remissyttranden över rapporten (SIND PM 1980:9) Distribution och överföring av el- kraft, förslag till vissa ändringar i ellagen (1902: 71 s. 1), m. m.	23
Bilaga B Lagrådsremiss med förslag till lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elek- triska anläggningar	47
Bilaga C Lagrådets yttrande över lagrådsremiss med förslag till lag om ändring i lagen (1902: 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	64